

บทที่ 3

ประวัติและผลงานการแสดงละครเพลงของคณะละครต่าง ๆ ที่จัดการแสดงขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2490 – 2496

เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลงในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 การแสดงละครเพลงของไทยเป็นสิ่งที่บันเทิงชนิดเดียวที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะในขณะนั้นสื่อภาพยนตร์จากต่างประเทศยังมีการนำกลับเข้ามาฉายประเทศไทยเป็นจำนวนน้อย ประกอบกับความสนุกสนานของการแสดงละครที่คณะละครต่าง ๆ นำบทประพันธ์นวนิยายของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพาหลายคนนำมาผลิตเป็นละครเวที จึงทำให้การแสดงละครเพลงในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490 – 2496 เป็นยุคแห่งความเจริญเฟื่องฟูสูงสุดของการแสดงละครเพลงของไทย

คณะละครที่ปรากฏผลงานเด่นชัดและมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานครขณะนั้น มีอยู่ 4 คณะประกอบด้วย คณะศิวารมณь คณะเทพศิลป์ คณะศกาวลี และคณะอัศวินการละคร

นอกจากนั้นยังปรากฏคณะละครที่ก่อตั้งขึ้นใหม่อีกหลายคณะ ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงประวัติและผลงานการแสดงละครเพลงของ คณะละครต่าง ๆ ในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาเท่าที่สามารถสืบค้นได้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. คณะศิวารมณь
2. คณะเทพศิลป์
3. คณะศกาวลี
4. คณะอัศวินการละคร
5. คณะละครเวทีร่วมยุคสมัย เช่น ชุมนุมศิลป์ ชื่นชุมนุศิลป์ เทพไท อมรพิมาน วิจิตรศิลป์ วิจิตรเกษม ฯลฯ

1. คณะศิวารมณั

คณะศิวารมณั ก่อตั้งขึ้นภายหลังจากที่กองภาพยนตร์ทหารอากาศภายใต้การอำนวยการของนาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร ถูกยุบกิจการลงตามนโยบายของทางราชการภายหลังจากเสร็จสิ้นภาระกิจในการผลิตภาพยนตร์และจัดฉายภาพยนตร์เรื่อง บ้านไร่นาเรา ที่มีเรืออากาศโท ทวี จุลทรัพย์แสดงเป็นพระเอก ในปี พ.ศ. 2487 เนื่องจากในระยะนั้น การรบกันระหว่างฝ่ายอักษะและฝ่ายสัมพันธมิตรทวีความรุนแรงมากขึ้น เรือรบญี่ปุ่นจอดปิดปากอ่าวไทยทำให้เรือส่งสินค้าจากชาติตะวันตกไม่สามารถนำสินค้ารวมถึงฟิล์มภาพยนตร์ที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตภาพยนตร์เข้ามาส่งในประเทศไทยได้ กองทัพอากาศจึงต้องยุบกองภาพยนตร์ทหารอากาศ

เมื่อกองภาพยนตร์ทหารอากาศไม่สามารถผลิตภาพยนตร์ได้ นาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร ผู้อำนวยการกองภาพยนตร์ทหารอากาศจึงประกาศรับเด็กมาหัดละคร และนาฏศิลป์ขึ้นที่โรงเรียนนาฏศิลป์สากลทหารอากาศ

“ที่นี่คือกำเนิดของละคร “ศิวารมณั” ขณะนั้นเจ้าหน้าที่ของกองศิลปะภาพยนตร์เข้มแข็งมาก มีท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์เป็นฝ่ายดนตรี มาตามสวัสดิ์ ฆนบาลฝ่ายนาฏศิลป์ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลฝ่ายสร้างบทละคร มารุตและเนรมิตฝ่ายกำกับ เกลิม พันธุ์นิลฝ่ายฉาก “เวทงค์” ฝ่ายโฆษณา ม.ล. ทรงสอางค์ ทิฆัมพร ฝ่ายอาจารย์ผู้ปกครอง เมื่อหัดเป็นรูปเป็นร่างขึ้นแล้วก็ไปแสดงที่ศาลาเฉลิมกรุง ในขณะนั้น น.อ.สวัสดิ์ ทิฆัมพร เป็นกรรมการจัดการบริษัทสหสินีมาอีกตำแหน่ง จึงหาโปรแกรมได้ง่ายการแสดงครั้งนั้นให้ชื่อกันว่า “นาฏศิลป์สากล “ ของกองภาพยนตร์ทหารอากาศจัดแสดงเป็นรีวิว

1. ทหารตะกั่ว เป็นนาฏศิลป์หมู่
2. จำอวดชุด กลซ้อ้นกลโดย จอก และอบ บุญติด
3. หนุ่มสาวสเปน นาฏศิลป์หมู่
4. จำอวดชุด “ไก่ล่กล่อกินค่าง” โดย จอก – อบ – ล้อต้ออก
5. นาฏศิลป์ชุดอาตุลกาเซ็ม¹

¹ สง่า อารัมภีร์ ความเอย ความหลัง (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2531) , หน้า 34.

จากการแสดงของลือต็อกคู่กับอบ บุญติด ณ ศาลาเฉลิมกรุงในปี พ.ศ. 2487 ในครั้งนั้นทำให้นายสวาง ทรัพย์สำรวยหรือลือต็อก มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักในวงการการแสดงในนามลือต็อก จากบทเสี้ยลือต็อกซึ่งเป็นตัวละครตัวหนึ่งในการแสดงจำพวกเรื่องใกล้ไกลถิ่นต่าง และถูกเรียกว่าลือต็อกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อไม่มีการจัดฉายภาพยนตร์ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2486 – 2488 นาวาอากาศเอกขุน สวัสดิ์ ทิฆัมพร ผู้จัดการบริษัท สหคินีมา จำกัด ที่ดูแลการดำเนินงานกิจการของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง จึงได้เชิญให้ละครคณะปรีดาภิขของพระนางเรอตัลภยมีลาวัฒน์มาเปิดการแสดง ณ เวทีศาลาเฉลิมกรุง โลกให้ทวี ณ บางช้างหรือครุมาตุ ไปช่วยฝึกละครให้กับคณะปรีดาภิขและให้ครูเนรมิตหรือ อำนวย กลัสนิมิ ไปอยู่กับฝ่ายนาฏยศิลป์สากลทหารอากาศ จัดการแสดงละครแบบจุลอุปรากรออกแสดงสู่กับคณะปรีดาภิข ซึ่งในครั้งนั้นนาฏยศิลป์สากลของกองภาพยนตร์ทหารอากาศ จัดการแสดงแบบจุลอุปรากรเรื่องเดียวสืบขึ้น ณ ศาลาเฉลิมกรุงในปี พ.ศ. 2486

นักแสดงกลุ่มแรกของกองภาพยนตร์ทหารอากาศ (ขณะนั้นยังไม่ได้ตั้งชื่อเป็นคณะศิวารมณ) เป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนนาฏยศิลป์สากลทหารอากาศประกอบด้วย

1. ถวัลย์	วรพิบูลย์	(พระเอกละครรุ่นแรกและนักเดินชาย)
2. ขุนนุช	ฤกษ์ยามดี	(นางเอกละครคนแรกของคณะศิวารมณในเวลาต่อมา)
3. ชูศรี	มีสมมนต์	(โรจนประดิษฐ์) (นักแสดงประจำคณะผกาวัลลีศิวารมณ อัครวินการละครและเทพศิลป์ในยุคหลังสงคราม)
4. วันดี	พุกชาญคำ	(นางเอกละครประจำคณะศิวารมณในเวลาต่อมา)
5. ส่าง	อาร์มภีร	(นักประพันธ์ดนตรีประจำคณะศิวารมณในเวลาต่อมา)
6. จีรพันธ์	โทณวนิก	
7. สมพร	ยิ่งวัฒนา	

ในปีเดียวกันนั้น (พ.ศ. 2487) กองทัพอากาศได้รับคำสั่งจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ให้ผลิตมหาอุปรากรเพื่อเผยแพร่สู่สายตาชาวต่างชาติ ตามนโยบายของรัฐในการนำประเทศไทยให้มีความเจริญทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ (ชาติตะวันตก) ซึ่งในขณะนั้น กองทัพอากาศมีความพร้อมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นกองดุริยางค์ทหารอากาศที่ก่อตั้งขึ้นจากนโยบายของ

กองทัพตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2484 โดยมีนาวาอากาศขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร นาวาอากาศเอก เจริญ จรัลพร เรืออากาศโททวี จุลทรัพย์ และเรืออากาศโทहरิน หงสกุล เป็นผู้อำนวยการมีเรืออากาศตรีโพธิ์ ศานติกุล (อดีตผู้บังคับกองแถวทหารวังในรัชสมัยรัชกาล 7 ที่ถูก “คุลย์” ออกจากราชการ) เป็นผู้บังคับกอง และกองทัพอากาศยังมีโรงเรียนครูฝึกทหารอากาศ ที่อยู่ภายใต้การอำนวยการของพระเจนดุริยางค์และโรงเรียนนาฏศิลป์สากล ที่อยู่ภายใต้การอำนวยการของมาดาม สวัสดิ์ (โรซี่) ธนบาล เป็นกำลังสำคัญในการผลิตมหาอุปรากร

กองทัพอากาศจึงเตรียมผลิตมหาอุปรากรเรื่อง คารณ จากบทพระนิพนธ์ของพระเจ้าอาทิตย์ทิพอาภา (ผู้สำเร็จราชการแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8) ภายใต้การควบคุมการแสดงของ นาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร

ขณะที่กองทัพอากาศโดยกองดุริยางค์ทหารอากาศ โรงเรียนครูฝึกทหารอากาศและโรงเรียนนาฏศิลป์สากลทหารอากาศ กำลังเตรียมงานฝึกซ้อมมหาอุปรากรเรื่อง คารณ อยู่ นั้นได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางบ้านเมือง เมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2487 เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม แพ้คดีในสภาจากกฎหมาย ๖ ฉบับเรื่องพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ (ย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปอยู่เพชรบูรณ์) และพระราชกำหนดพุทธบุรี (พระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี) ด้วยเหตุนี้การแสดงมหาอุปรากรเรื่อง คารณ จึงต้องยุติไปโดยปริยาย คณะนักแสดงและผู้รักในการแสดงจึงรวมกลุ่มกันก่อตั้งคณะละครเวทีแบบชายจริงหญิงแท้ขึ้น ภายใต้การนำของนาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร และหม่อมหลวงทรงสอางค์ ทิฆัมพร เพื่อต้องการนำเสนอผลงานการแสดงละครออกสู่สายตาประชาชนโดยใช้ชื่อคณะว่า ศิวารมณ หมายถึงอารมณ์ของพระศิวะจากการตั้งชื่อโดยครุมารุต และประสิทธิ์ บุระพุกกะ หัวหน้าฝ่ายฉากประจำคณะละคร ศิวารมณ

การแสดงละครเพลงเรื่องแรกของคณะศิวารมณ เกิดขึ้นในช่วงกลางปี พ.ศ. 2487 ด้วยเรื่องนันทาทวี จากบทพระนิพนธ์ของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ผู้ร่วมก่อตั้งคณะละครศิวารมณคนหนึ่ง ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ต่อมาคณะศิวารมณได้ผลิตละครเพลงในเรื่องที่มีเค้าโครงเรื่องในแนวประวัติศาสตร์และวรรณกรรมต่างประเทศมาจัดเป็นการแสดงละครเพลงของคณะในระยะแรกอย่างเนื่อง ๆ

การแสดงละครเพลงของคณะศิวารมณใน ช่วงแรกมีลักษณะเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ และเรื่องต่างประเทศ เช่น คลีโอพัตรา ไอดา โรมิโจูเลียต หรือละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ จากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลที่ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่คณะศิวารมณเป็นอย่างมากในช่วงปลายปี พ.ศ. 2487 เป็นต้น

ละครเพลงเรื่อง พันท้ายนรสิงห์ จากบทพระนิพนธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล บุคคลสำคัญคนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคณะศิวารมณ ได้ถูกนำมาผลิตเป็นละครเพลงจัดการแสดง ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 นำแสดงโดย สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ (พระเอกละครคนใหม่ของคณะศิวารมณ อดีตนักร้องวงดนตรีทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ของพลตรีเผ่า ศรียานนท์ที่ยูบวงลงในช่วงกลางปี พ.ศ. 2487)

ความโด่งดังของการแสดงละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ เกิดขึ้นจากความประทับใจของผู้ชมต่อเรื่องราวของตัวละครที่สะท้อนลักษณะคุณธรรม ความดีงามของความเป็นคนไทยที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์สูงยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด สละได้แม้แต่ความรักของตนเอง ประกอบกับความไพเราะของบทเพลง น้ำตาแสงได้ เพลงเอกประจำเรื่องที่ประพันธ์ดนตรีโดยสง่า อารัมภีร์ คำร้องโดยक्रमารุต และครูเนวมิต ทำให้สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ เป็นพระเอกละครที่มีชื่อเสียงโด่งดังบนเวทีศาลาเฉลิมกรุงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ความสำเร็จของละครเพลงเรื่อง พันท้ายนรสิงห์ นอกจากจะทำให้สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ โด่งดังเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว ยังมีผู้ประสบความสำเร็จจากการแสดงละครเพลงเรื่องนี้อีกหลายคน เช่น จอก ดอกจันทร์ หัวหน้าคณะจำอวดลูกไทย ที่แสดงเป็นพระเจ้าเสือ สมพงษ์ พงษ์มิตร ที่รับบทเป็นทองอ่อน ทหารมหาดเล็กติดตามพระเจ้าเสือ และสง่า อารัมภีร์ ผู้ประพันธ์เพลง น้ำตาแสงได้ เพลงเอกประจำการแสดง

คณะศิวารมณ เปิดการแสดงเป็นประจำอยู่ที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487-2490 โดยใช้ห้องเล็กบนอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง เป็นสถานที่ฝึกซ้อมละครและนาฏศิลป์เป็นประจำทุกวัน โดยปกติจะซ้อมการแสดงละครตั้งแต่เวลา 09.00-15.30 น.

นักแสดงและนักดนตรีของคณะศิวารมณในช่วงแรกเป็นนักแสดงและนักดนตรีที่ติดตามมาจากโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศและโรงเรียนนาฏศิลป์สากลทหารอากาศ การแสดงละคร

เพลงของคณะศิวารมณีนได้นำบทประพันธ์ของนักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงในช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพาหลายท่านมาผลิตเป็นละครเพลง เช่น กาญจนาคพันธุ์ อิงอร แม่อนงค์ อรวรรณ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ฯลฯ โดยมีครูโพธิ์ ชูประดิษฐ์ และประกิจ วาทยากร (บุตรชายคนโตของพระเจนดุริยางค์) เป็นผู้ประพันธ์ดนตรีประกอบละครในช่วงแรกของการก่อตั้งคณะ และมีสง่า อารัมภีร ทำหน้าที่คิดเปียโนให้นักแสดงละครและนาฏยศิลป์ฝึกซ้อม

ต่อมาเมื่อสง่า อารัมภีร ประพันธ์บทเพลงนำตาแสงได้ ประกอบละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์จนเป็นที่โด่งดังเขาจึงกลายเป็นนักประพันธ์เพลงของคณะศิวารมณีนี้อีกมา สง่า อารัมภีร ทำงานอยู่กับสุนทรีธา ณ เวียงกาญจน์หรือ เกียรติพงษ์ กาญจนภิ ผู้มีศักดิ์เป็นหลานของนาวาอากาศเอกขุนสวัสดี ทิฆัมพร ทำหน้าที่ใส่คำร้องเพลงละครคู่กับทวีปวร นักดนตรีและนักประพันธ์อีกท่านหนึ่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 – 2496

ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 ภายหลังจากที่สงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลง ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายประการ เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่ายเสรีไทยที่เคยต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ ในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพาได้ช่วยให้ไทยไม่ต้องตกอยู่ในสภาพประเทศอาชญากรสงคราม รอดพ้นจากการคุกคามของอเมริกาและฝรั่งเศส สามารถประกาศอิสรภาพของประเทศได้ในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ภายใต้อำนาจรัฐบาลโดยนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี

เมื่อคณะเสรีไทยเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง คณะกรรมการบริหารบริษัท สหคินีมา จำกัด ชูดเดิมที่อยู่ภายใต้นโยบายของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องพ้นสภาพจากตำแหน่งการบริหารบริษัท สหคินีมา จำกัด ทั้งชุด รวมถึงนาวาอากาศเอกขุนสวัสดี ทิฆัมพร ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารคนหนึ่งของบริษัท สหคินีมา จำกัด ต้องออกจากตำแหน่งด้วย

เมื่อนาวาอากาศขุนสวัสดี ทิฆัมพรพ้นออกจากตำแหน่งผู้จัดการบริษัท สหคินีมา จำกัด แล้วฝ่ายเสรีไทยจึงส่งให้นายชาญ บุนนาค เข้ามาทำหน้าที่แทน นาวาอากาศเอกขุนสวัสดี ทิฆัมพร จึงต้องพาคณะนักแสดงศิวารมณีนี้ออกจากศาลาเฉลิมกรุง และไปเปิดการแสดงที่ใหม่ ณ โรงละครศิลปากร (หลังเดิม) ในปี พ.ศ. 2490

ในปี พ.ศ. 2491 คณะศิวารมณ ได้ให้นักประพันธ์และนักแสดงหน้าใหม่เข้าร่วมงานกับคณะ 3 คน ประกอบด้วย สุวัฒน์ วรดิลก หรือรพีพร นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพา สุพรรณ บูรณะพิมพ์และกัณทรีย์ นาคประภา (สิมะเสถียร) อดีตนักร้องดนตรี ทรพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ยุบวงในปี พ.ศ. 2487

สุพรรณ บูรณะพิมพ์ เข้ามาแสดงละครเพลงร่วมกับคณะศิวารมณเรื่องแรกในเรื่องอาบุลกาเซ็ม ในปี พ.ศ. 2491 คู่กับสุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ ก่อนที่จะโด่งดังมีชื่อเสียงในการแสดงละครเพลงเรื่องเปลวสุริยา (พ.ศ. 2491) และราชินีบอด (พ.ศ. 2492) จากบทประพันธ์ของสุวัฒน์ วรดิลก ส่วนกัณทรีย์ นาคประภา (สิมะเสถียร) เริ่มแสดงละครเพลงกับคณะศิวารมณเรื่องแรกในเรื่องเจ้าแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ (พ.ศ. 2492) ดังนั้น คณะศิวารมณ จึงมีนักแสดงที่มีความสามารถในการขับร้องเพลงและแสดงละครเข้าร่วมงานกับคณะเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 - 2496

ภายหลังการผลิตละครเพลงในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาคณะศิวารมณมีนักแสดงละครที่เข้าและออกจากคณะหลายครั้ง ผู้วิจัยสามารถรวบรวมรายชื่อนักแสดงนำหลายคนที่เคยทำงานละครกับคณะศิวารมณในช่วงปี พ.ศ. 2490-2496 เท่าที่สามารถสืบค้นข้อมูลได้พอสังเขป มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ตารางลำดับการเข้าร่วมแสดงละครของนักแสดงที่มีชื่อเสียงกับคณะศิวารมณในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2487-2496

ลำดับที่	ช่วงปี พ.ศ. ที่เข้าร่วมงานละครกับคณะศิวารมณ	นักแสดงนำฝ่ายชาย	นักแสดงนำฝ่ายหญิง	หมายเหตุ
1	2487-2489	สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์	ชวณูช ฤกษ์ยามดี วันดี พุกชาญคำ	ชวณูช ฤกษ์ยามดี ออกจากคณะศิวารมณ ด้วยเหตุจำเป็นบางประการในปี พ.ศ. 2489 ไปอยู่กับคณะนิยมไทยของประสานตันสกุล

ตารางที่ 12 ตารางลำดับการเข้าร่วมแสดงละครของนักแสดงละครที่มีชื่อเสียงกับคณะศิวารมณั
ระหว่างปี พ.ศ. 2487-2496 (ต่อ)

ลำดับที่	ช่วงปี พ.ศ. ที่เข้าร่วมงานละครกับคณะศิวารมณั	นักแสดงนำฝ่ายชาย	นักแสดงนำฝ่ายหญิง	หมายเหตุ
2	2490 – 2493	ฉลอง สิมะเสถียร ส.อาสนจินดา	สุพรรณ บูรณะพิมพ์ กัณท์ชัย นาคประภา จุฑารัตน์ จินรัตน์ ประภาพรรณ นาคทอง	-ฉลอง สิมะเสถียรเข้าร่วมคณะจากการแสดงละครเพลงเรื่อง พระลอ ณ ศาลาเฉลิมนครเป็นครั้งแรกประมาณ ปี พ.ศ. 2492 - ส. อาสนจินดา เข้าร่วมแสดงละครเรื่องแรกกับศิวารมณัในเรื่องกรุงสะท้านใน พ.ศ. 2492 ก่อนที่จะโด่งดังในเรื่องราชนิโทษและเปลวสุริยา คู่กับสุพรรณ บูรณะพิมพ์
3	2493 – 2496	สมควร กระจ่างศาสตร์ หัต เอกหัต วสันต์ สุบทระปิณ ทักษิณ แจ่มผล พันคำ	- สวลี ผกาพันธุ์ - สมจิตร ทรัพย์สำราญ - เทัญศรี พุ่มชูศรี - รัชยาภรณ์ อินทรกำแหง - มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา	- สมควร กระจ่างศาสตร์เข้าร่วมคณะศิวารมณั ปลายปี พ.ศ. 2494 - กัณท์ชัย นาคประภา ออกจากคณะในปี พ.ศ. 2492 เข้าร่วมกับคณะอัศวินการละคร - ฉลอง สิมะเสถียรออกจากคณะศิวารมณั ปี พ.ศ. 2493 เข้าร่วมคณะกับอัศวินการละคร - 2494 สวลี ผกาพันธุ์แสดงละครเรื่อง แผ่นดินของเรา เป็นเรื่องแรกให้กับคณะศิวารมณั

ในปี พ.ศ. 2492 ส. อาสนจินดา พระเอกละครที่เคยโด่งดังจากการแสดงละครเพลงเรื่อง วรรณีนางของอิงอร ได้เข้าร่วมทำงานด้านการละครกับคณะศิวารมณั และเขากลายเป็นกำลังสำคัญคนหนึ่งของคณะศิวารมณัในการแสดงละครและผลิตละครประจำคณะศิวารมณั ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ส. อาสนจินดา ทำหน้าที่เป็นนักแสดงนำของคณะและนำชื่อเสียงมาสู่คณะศิวารมณัในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลง ในเวลาเดียวกันนั้นเองเขาก็ทำหน้าที่เป็นนักประพันธ์ละครประจำคณะศิวารมณัอีกหน้าที่หนึ่งด้วย เนื่องจากเดิม ส. อาสนจินดา เป็นนักประพันธ์และ

นักหนังสือพิมพ์ที่มีฝีมือในการเขียนมากคนหนึ่งของวงการนักประพันธ์และวงการหนังสือพิมพ์ ในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ดังนั้นเมื่อเขามีบทบาทในการผลิตการแสดงละครเพลงร่วมกับคณะศิวารมณ เขาก็ใช้ความสามารถในเชิงการประพันธ์เขียนบทละครให้กับคณะในเวลาเดียวกัน

ในบางโอกาส ส. อาสนจินดา ได้รับความไว้วางใจจากนาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิมมพร ให้เป็นผู้กำกับการแสดงละครเพลงของคณะ ซึ่งละครเพลงเรื่องแรกที่ ส. อาสนจินดา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่รูปแบบละครเพลงแนวใหม่ของคณะศิวารมณ คือ การแสดงละครเพลงเรื่อง วนิดา จากบทประพันธ์ของวรรณศิริ กล่าวคือ เดิมคณะศิวารมณ นิยมนำบทละครประเภทอิงประวัติศาสตร์หรือเรื่องคลาสสิกจากต่างประเทศมาผลิตเป็นละครเพลง ซึ่งได้รับความสำเร็จบ้าง ไม่สำเร็จบ้าง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2493 - 2494 คณะศิวารมณต้องประสบปัญหาขาดแคลนนักแสดง เนื่องจากคณะอศวินละครของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ที่ตั้งขึ้นใหม่ได้รวบรวมนักแสดงฝีมือดีของคณะศิวารมณไปอยู่ด้วยหลายคน ส่งผลให้คณะศิวารมณ ต้องประสบปัญหาในการผลิตละคร และผู้ชมเริ่มเบื่อหน่ายกับละครแนวเดิม ๆ ของคณะ ส. อาสนจินดา จึงนำนวนิยายเรื่องวนิดา ซึ่งเป็นนวนิยายที่ได้รับความนิยมในหมู่นักอ่านมาผลิตเป็นละครเพลงในปี พ.ศ. 2494 และประสบความสำเร็จสูงสุด ทำให้ผู้ชมหันมานิยมชมการแสดงละครคณะศิวารมณอีกครั้ง ดังบทสัมภาษณ์ที่ ส.อาสนจินดาได้กล่าวไว้ดังนี้

...เมื่อพูดจาให้สุพรรณไม่ทิ้งศิวารมณของเขาไปได้... ข้าพเจ้าขอร้องครุและอาจารย์ผู้ปกครองขอมีส่วนออกความเห็นบ้าง... ครูและท่านอาจารย์อนุญาต...ข้าพเจ้า "ขอเปลี่ยนทางอยู่รอด" ให้ศิวารมณใหม่ ... จากที่เคยเสนอละครประเภท "คลาสสิก" ให้เป็น ... "ละครตลาด" ... ปรากฏว่า คณะกรรมการบริหารของละครอะอะกันใหญ่ ..แต่เมื่อข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ทำจากครูผู้ปกครองและท่านอาจารย์แล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่ฟัง ...เรื่องแรกของ "ละครตลาด" ที่ข้าพเจ้าเขียนจากนวนิยายชายดียอดนิยมก็คือ วนิดา ของ "วรรณศิริ"... ปรากฏว่า คนแน่นเป็นประวัติศาสตร์..กล่าวคือ "เสริมที่นั่ง" ทุกรอบทุกวันตลอดโปรแกรม จนกระทั่งต้องนำออกมาแสดงโปรแกรมที่สอง ...ซ้ำ... ไม่เป็นผลทำลายศักดิ์ศรีหรือแนวทางละครของคณะ "ศิวารมณ" แต่ประการใด ... ผู้ที่มาดูละครเรื่อง "วนิดา" ของเรามี อาทิ เช่น ... สมเด็จพระนางรำไพพรรณี หม่อมกอบแก้ว อากาศ, ฯลฯ กล่าวคือเป็นที่นิยมดูได้ของคนจากจนถึงพระราชวัง ข้าพเจ้าแสดงเป็นพันโทประจักษ์มหศักดิ์ และคุณ

สุพรรณแสดงเป็น “วนิดา”...เราเพิ่งเป็นคู่พระคู่นางที่เป็นขวัญใจของชาวบ้านร้านตลาดอย่างใจจริง...²

จากนั้นการแสดงละครเพลงแบบ “ละครตลาด” ของศิวารมณีกีปรากฏติดตามมาอีกหลายเรื่องเช่น หยกฟ้า ของพวงพยอม หนึ่งในร้อย ของดอกไม้สด เป็นต้น

ภายหลังจากที่คณะศิวารมณีย้ายสถานที่แสดงจากโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงในปี พ.ศ. 2490 ไปแสดงที่โรงละครศิลปากร (หลังเดิม) ได้ 1 ปี คณะศิวารมณีได้ย้ายวิกการแสดงอีกครั้งจากโรงละครศิลปากรมาอยู่ที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร ในปี พ.ศ. 2492 โดยขอเช่าโรงละครศาลาเฉลิมนครจากหลวงพรหมโยธีเจ้าของโรงละครจัดการแสดงเวทีเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งในขณะนั้นศาลาเฉลิมนครมีคณะละครที่แสดงประจำอยู่แล้ว 2 คณะ คือ เทพศิลป์และผกาวัลดี

เมื่อศาลาเฉลิมไทย ถูกตกแต่งเพิ่มเติมและปรับปรุงให้เป็นเวทีสำหรับการแสดงละครในปี พ.ศ. 2492 แล้วคณะละครต่าง ๆ จึงย้ายไปเปิดการแสดงสลับกันบ้างในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2492 – 2496 ซึ่งมี คณะเทพศิลป์ อศวินการละคร ผกาวัลดี และคณะศิวารมณีแสดงสลับกันอยู่เป็นประจำ และในบางครั้งก็มีละครคณะอื่น ๆ เข้าแสดงสลับบ้างประปรายเช่น คณะเทพไท คณะชื่นชูขุนมุขศิลป์ คณะลูกไทย ฯลฯ คณะศิวารมณีเปิดการแสดงละครเพลงเรื่องแรกที่ศาลาเฉลิมไทยเรื่อง ริมฝั่งเนรัญชรา จากบทประพันธ์ของอิงอร ในปี พ.ศ. 2492

ต่อมาเมื่ออิทธิพลของภาพยนตร์ต่างประเทศได้เข้ามาในประเทศไทยมากขึ้นในปี พ.ศ. 2495 พร้อมกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการผลิตภาพยนตร์ 16 มม. ในประเทศไทย ผู้ชมจึงเริ่มกลับไปนิยมชมภาพยนตร์มากกว่าการแสดงละครเพลง โรงภาพยนตร์ต่าง ๆ จึงหันมาจัดฉายภาพยนตร์แทนการจัดการแสดงละครเพลง คณะละครและนักแสดงละครเวทีจึงได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก

เมื่อคณะละครไม่มีเวทีที่จะแสดงประกอบกับผู้ชมเริ่มเสื่อมความนิยมในการชมการแสดงละครเพลง คณะละครเวทีต่าง ๆ จึงต้องหยุดกิจการลงหลายคณะรวมถึงคณะศิวารมณีกด้วย เมื่อโรง

² ส.อาสนจินดา “แม่เพื่อนยาก.” อ้างถึง สุพรรณ บุรณะหิมพ์ ราชนิแห่งละคร (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ป.) หน้า 86-87.

ภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนครเปลี่ยนมาฉายภาพยนตร์จีน และหยุดกิจการในเวลาต่อมา คณะละครต่าง ๆ จึงย้ายวิมาแสดงที่ศาลาเฉลิมไทยเป็นเวทีแห่งสุดท้าย

แต่ในเวลาไม่นานโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทยก็ไม่สามารถทนกระแสความนิยมของผู้ชมในการชมภาพยนตร์ได้ นายพิสิษฐ์ ต้นสังจา หรือเสี้ยชัว ผู้จัดการโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทยในขณะนั้นจึงขอร้องให้คณะละครเวทีต่าง ๆ ให้อยู่ติการแสดงละครเพื่อขอเวทีของโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทยกลับมาฉายภาพยนตร์อีกครั้ง

คณะศิวารมณั เป็นคณะละครคณะหนึ่งที่ถูกขอร้องให้อยู่ติการแสดง ณ ศาลาเฉลิมไทย ทำให้นักแสดงและผู้บริหารคณะทุกคนต่างเกิดความรู้สึกเสียใจ แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธคำขอร้องได้ คณะศิวารมณัจึงเปิดการแสดงละครเป็นครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2496 ด้วยการจัดการแสดงละครเพลงเรื่อง สี่สิ่งสี่สมุทร บทละครโดย ส. อาสนจินดา ซึ่งถือเป็นละครเรื่องสุดท้ายของคณะศิวารมณัก่อนที่จะยุบคณะในเวลาต่อมา

ตารางที่ 13 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณั ในช่วง ปี พ.ศ. 2490 - 2496

ลำดับที่	พ.ศ.	เรื่อง	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
1	2487	นันทาทวี	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุ พันธุ์ยุคล	เฉลิมกรุง
2	7 พฤศจิกายน 2487	พันท้ายนรสิงห์	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุ พันธุ์ยุคล	เฉลิมกรุง
3	2487 หรือ 2488	เกาะเรไร	-	-
4	2489	พันท้ายนรสิงห์	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุ พันธุ์ยุคล	ศิลปากร (หลังเดิม)
5	10 ก.ค. 2490	ขุนวรวงษาหรือ เจ้าแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์	-	เฉลิมนคร

ตารางที่ 13 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณ ในช่วง ปี พ.ศ. 2490 – 2496 (ต่อ)

ลำดับที่	พ.ศ.	เรื่อง	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
6	2491	อาบุลกาเซ็ม	พระองค์เจ้าทิพย ทิพอาภา	ศิลปินกร (หลังเค็ม)
7	2491	เปลวสุริยา	สุวรรณ วรดิลก	-
8	2491	ราชินีบอด	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมนคร
9	ก.พ. 2492	อาบุลกาเซ็ม	พระเจ้าทิพย ทิพอาภา	เฉลิมไทย
10	2492	ทะเลหม	-	เฉลิมไทย
11	2492	กรุงสะท้าน	-	เฉลิมไทย
12	2492	จอมภพมฤตยู	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
13	2492	กุหลาบดำ	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
14	2492	นางกลางเมือง	-	-
15	2492	เจ้าพระยาสีเลือด	-	เฉลิมไทย
16	2492	พระลอ	พรวานบุรพ์ / ครู มารุต	เฉลิมนคร
17	2492	ริมฝั่งเนรัญชรา	อิงอร	เฉลิมไทย
18	2492	7 คาบสมุทร	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
19	2493	บ้านทรายทอง	เจ้าพรพระยารวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุ พันธุ์ยุคล	-
20	2493	อมรพิมาน	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
21	2493	อมรพิมาน	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
22	2493	สายโลหิต	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
22	2493	คาร์เมน	-	เฉลิมไทย
23	2493	ถล่มฟ้า	จอก ดอกจันทร์ ส. อาสนจินดา	เฉลิมนคร

ตารางที่ 13 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณ ในช่วง ปี พ.ศ. 2490 – 2496 (ต่อ)

ลำดับที่	พ.ศ.	เรื่อง	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
24	2494	หนึ่งในร้อย	ดอกไม้สด บทละคร โดยแก้วฟ้า	เฉลิมไทย
25	2494	วนิดา (แสดง 3 ครั้ง)	“วรรณศิริ” บทละครโดย ส. อาสนจินดา	เฉลิมนคร
26	2494	กุลปราโมทย์	กุลปราณี	เฉลิมไทย
27	2494	ม้วนแผ่นดิน	ส. อาสนจินดา	-
28	2494	ข้าวฟ้า	เรียบเอง	-
29	2494	เสียงสาปจากโลกันต์	ถนอม อัครเสณี	เฉลิมนคร
30	2494	เม็กลงในหมอก	สุวัฒน์ วรรดิกล	เฉลิมนคร
31	2494	ม้วนแผ่นดิน	ส. อาสนจินดา	
32	24 ก.ย. 2494	เพนียงแก่น	อุษณา เพลิงธรรม	
33	24 ธ.ค. 2494	แผ่นดินของเรา	เมื่อนงค์ บทละครโดย แสงเพ็ญ	เฉลิมไทย
34	2494	ดอกฟ้าจำปาศักดิ์	หลวงวิจิตร วาทการ	-
35	19 ก.พ. – 12 มี.ค. 2495	เทวีขวัญฟ้า	สุวัฒน์ วรรดิกล	เฉลิมไทย
36	2495	สาวสวรรค์	สุวัฒน์ วรรดิกล	เฉลิมไทย
37	2495	มาดามบัตเตอร์ฟลาย	-	เฉลิมไทย
38	2495	เกียรติศักดิ์ทหารเสือ	อิงอร	เฉลิมไทย
39	2495	หยกฟ้า	พวงพยอม	เฉลิมไทย
40	2495	กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ มังสินธุ์	ยาขอบ	เฉลิมไทย

ตารางที่ 13 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณ ในช่วง ปี พ.ศ. 2490 – 2496 (ต่อ)

ลำดับที่	พ.ศ.	เรื่อง	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
41	พฤษภาคม 2496	กัศรีอุชฺธา	ส. อาสนจินดา	เฉลิมไทย
42	10 มิถุนายน 2496	สุริยาอาลัย	สุวรรณ วรดิลก	เฉลิมไทย
43	2496	กุหลาบเมาะลำเลิง	-	เฉลิมไทย
44	2496	ลีลิ่งห่มุทร	ส. อาสนจินดา	เฉลิมไทย
45	2496	กลิ่นขี้โศแดง	อิงอร	เฉลิมไทย
46	2496	นางในอเวจี	-	เฉลิมไทย

ตารางที่ 14 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณที่ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ในการแสดงได้

ลำดับที่	พ.ศ.	เรื่อง	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
1	ม.ป.ป.	ขุนทัพพญาขม	อรวรรณ	เฉลิมไทย
2	ม.ป.ป.	วิญญานพยาบาท	อรวรรณ	เฉลิมไทย
3	ม.ป.ป.	ข้ามมหาสมุทร	-	-
4	ม.ป.ป.	มฤตยูสุขุมพว	ขาขอบ	เฉลิมไทย
5	ม.ป.ป.	ววยร้ายแห่งนครหลวง	-	เฉลิมไทย เฉลิมนคร
6	ม.ป.ป.	สลัดคำ	สุวรรณ วรดิลก	-
7	ม.ป.ป.	ฟ้าประกาศิต	สุวรรณ วรดิลก	-
8	ม.ป.ป.	พิชัยดาบหัก	ครูเนรมิตร	-
9	ม.ป.ป.	เพลงอเวจี	-	-
10	ม.ป.ป.	นางไพร	สุวรรณ วรดิลก	-
11	ม.ป.ป.	กากี	-	-
12	ม.ป.ป.	จันทกนิรี	-	-
13	ม.ป.ป.	ทหารเสือสุรสิงห์	-	-

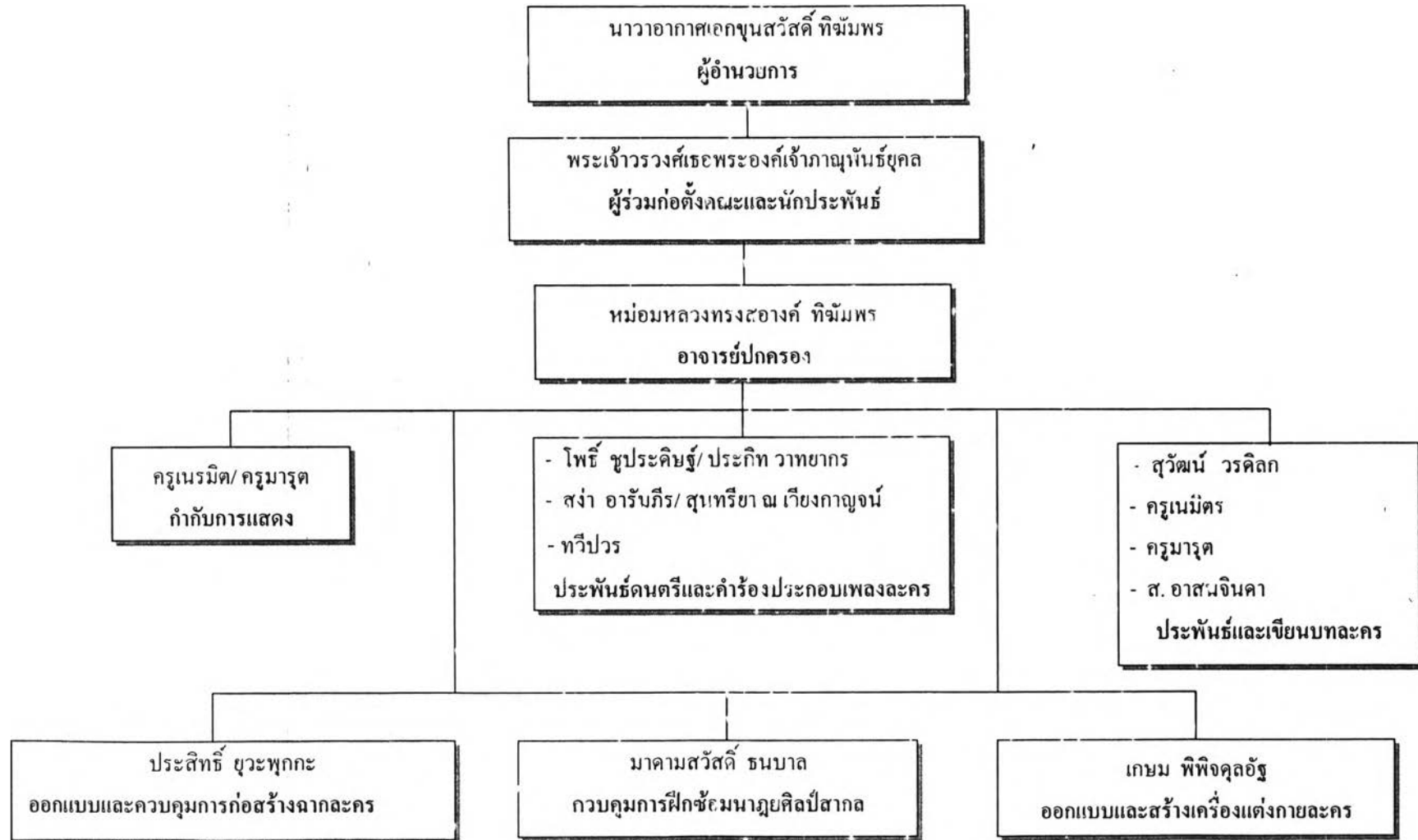
ตารางที่ 14 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณัที่่ไม่สามารถสืบค้นปี พ.ศ. ในการแสดงได้
(ต่อ)

ลำดับที่	พ.ศ.	เรื่อง	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
14	ม.ป.ป.	ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธนฯ	หลวงวิจิตร วาทการ	-
15	ม.ป.ป.	สามทะเลแล้ว	พรานบุรุษ	-
16	ม.ป.ป.	คลีโอพัตรา	ครูมารุต	-
17	ม.ป.ป.	แก้วตาพี่	-	-
18	ม.ป.ป.	เจ้าไพรเหนือ	ส อาสนจินดา	-
19	ม.ป.ป.	ขวัญใจจอมทัพ	อรวรรณ	-
20	ม.ป.ป.	โรมิโอแอนจูเลียต	ครูมารุต	เฉลิมนคร
21	ม.ป.ป.	ตำรวจประกาศิต	เวทงค์	เฉลิมนคร
22	ม.ป.ป.	ทะเลเพลิง	สุวัฒน์ วรดิลก	-
23	ม.ป.ป.	ไอคา	ครูมารุต	-
24	ม.ป.ป.	รังสีมา หัวเราะ	อุษณา เพลิงธรรม	-
25	ม.ป.ป.	วิญญาณสายน้ำศักดิ์ สิทธิ์	ส. อาสนจินดา	-
26	ม.ป.ป.	สุภาพบุรุษสลิมสลือ	ส. อาสนจินดา	-
27	ม.ป.ป.	ผาคำรณ	ส. อาสนจินดา	-
28	ม.ป.ป.	หนึ่งต่อเจ็ด	ส. อาสนจินดา	-
29	ม.ป.ป.	สัญญารักจอมพล	รพีพร	-
30	ม.ป.ป.	นเรศวรมหาราช	-	-
31	ม.ป.ป.	ขบถมักกะสัน	-	เฉลิมนคร
32	ม.ป.ป.	มณฑาทิพย์	เวทงค์	-
33	ม.ป.ป.	ดำรงประเทศ	เวทงค์	-
34	ม.ป.ป.	ฟ้าประกาศิต	เวทงค์	-
35	ม.ป.ป.	เพนียงแก่น	สุวัฒน์ วรดิลก	เฉลิมไทย
36	ม.ป.ป.	พระเจ้านเรนทรรักษา	สุวัฒน์ วรดิลก	เฉลิมกรุง
37	ม.ป.ป.	ชายสไบ	-	เฉลิมไทย

ภาพที่ 91 : การแสดงละครเพลงเรื่องวนิดา ของคณะศิวารมณ
ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย พ.ศ. 2495
ที่มา : ภาพจากหนังสือสุพรรณ บวรณะพิมพ์ ราชนิแห่งการละคร

แผนภูมิที่ 1 กรรมการบริหารละครประจำคณะศิวิลธรรมณ์ (พ.ศ. 2487 – 2496)

คณะกรรมการบริหารและนักแสดงละครคณะศิวารมณ พ.ศ. 2487 – 2496

ภาพที่ 92 : นาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร ผู้อำนวยการคณะ

ที่มา : ภาพจากหนังสือรำลึกครูเพลงครั้งที่ 3 สง่า อารัมภีร์ โดย สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ
ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

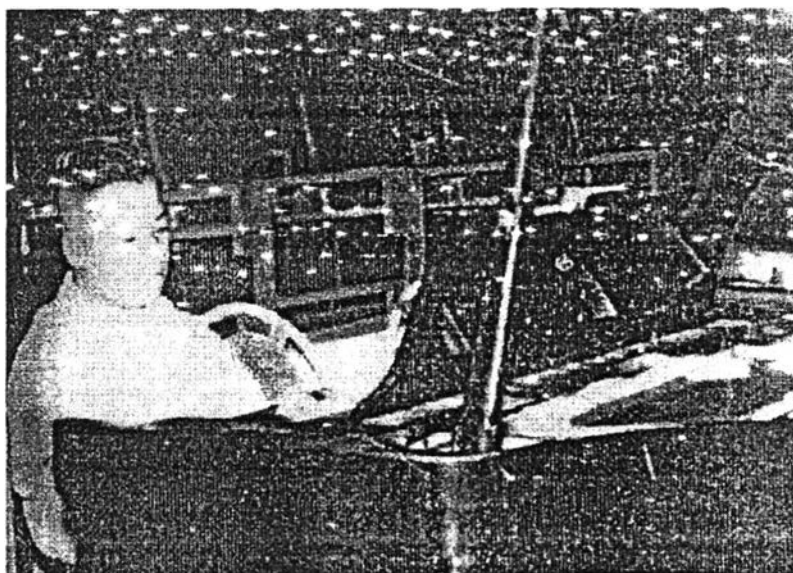
ภาพที่ 93 : พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล

ผู้ร่วมก่อตั้งคณะศิวารมณและนักประพันธ์

ที่มา : ภาพจากหนังสือประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยตั้งแต่
ยุคแรกเริ่มจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยจำเริญฤกษ์ชัย ชนะวังน้อย

ภาพที่ 94 : หป้อมหลวงทรงสอองค์ ทิมมพร อาจารย์ผู้ปกครอง
ที่มา : ภาพจากหนังสือรำลึกครูเพลงครั้งที่ 3 สง่า อาร์มภีร์ โดย สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ
ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 95 : สง่า อาร์มภีร์ นักประพันธ์ดนตรีประจำคณะ
ที่มา : ภาพจากหนังสือ เบื้องหลังเพลงรักของสง่า อาร์มภีร์ โดย บุรพา อาร์มภีร์

ภาพที่ 96 : สุนทรียา ณ เวียงกาญจน์
 ผู้ประพันธ์คำร้องเพลงประกอบละครคณะศิวารมณ
 ที่มา : ภาพจากหนังสือ ครูเพลง โดย ถ.สุรภาพประดิษฐ์

ภาพที่ 97 : ประสิทธิ์ ขวะพุกกะ
 หัวหน้าฝ่ายออกแบบจากประกอบการแสดงละครเพลงประจำคณะศิวารมณ
 ที่มา : ภาพจากหนังสือ สุพรรณ บุนนະพิมพ์ ราชนีแห่งการละคร

ภาพที่ 98 : ครูเนรมิต หรือ อำนวย กลัสนิมิ ผู้กำกับการแสดงคณะศิวารมณั
ที่มา : ภาพจากหนังสือ เบื้องหลังเพลงรักของสง่า อาร์มกัร โดย นูรพา อาร์มกัร

ภาพที่ 99 : ครูมารุต หรือ ทวี ณ บางช้าง ผู้กำกับการแสดงคณะศิวารมณั
ที่มา : ภาพจากหนังสือ ครูเพลง โดย ถ. สุรภาพประดิษฐ์

ภาพที่ 100 : สุวัฒน์ วรดิลก หรือ รพีพร นักประพันธ์และนักเขียนบทละคร
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรการแสดงละครเพลงเรื่องเงือกน้อย โดยสุวัฒน์ วรดิลก
ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 101 : แม่อนงค์ นักประพันธ์ ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณีย์ ผลิตละคร
ที่มา : ภาพจากหนังสือนักเขียนไทย 2 โดย คริส สารคาม

ภาพที่ 102 : อรวรรณ นักประพันธ์ ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณฺ์ ผลิตละคร
 ที่มา : ภาพจากหนังสือนักเขียนไทย 2 โดย คริส สารคาม

ภาพที่ 103 : อิงอร นักประพันธ์ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณฺ์ ผลิตละคร
 ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรประชาสัมพันธ์ละครเรื่อง กลิ่นยี่โถแดง ของคณะอัศวินการละคร

ภาพที่ 104 : ขาชอบ ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณั์ ผลิตละคร
ที่มา : ภาพจากหนังสือนักเขียนไทย 2 โดย คริส สารคาม

นักแสดงประจำคณะศิวารมณ

ภาพที่ 105 : สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์

ที่มา : ภาพจากรายงานเรื่องละครเฉลิมไทย ประกอบการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ไทย
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2542 โดย บุญศิริ นิยมทัศน์ และคณะ

ภาพที่ 106 : ส.อาสนจินดา

ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรการแสดง
คอนเสิร์ตเด็กวัยก็ลิ้ม

ภาพที่ 107 : ทัด เอกทัต

ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องมังสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 108 : ล้อต๊อก
ที่มา : ภาพจากหนังสือรากล้างแห่ง
แผ่นดิน โดย ถวัลย์ ทัศจร

ภาพที่ 109 : สมพงษ์ พงษ์มิตร
ที่มา : ภาพจากหนังสืออนุสรณ์
งานพระราชทานเพลิงศพ
นายสมพงษ์ พงษ์มิตร พ.ศ. 2544

ภาพที่ 110 : จำรูญ หนวดจิม
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องกลิ่นขี้ไต้แดง
ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 111 : สมควร กระง่างศาสตร์
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องมั่งสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 112 : เสน่ห์ โกมารชุน
ที่มา : ภาพจากหนังสือครูเพลง
โดย ถ. สุรภาพประดิษฐ์

ภาพที่ 113 : วงษ์ ศิริสวัสดิ์
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตร เรื่องมั่งสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 114 : วลิต สนธิรัตน์
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของคุณสวัสดิ์ ผกาพันธุ์

ภาพที่ 115 : กัมทรีช นาคประภา (สิมะเสถียร)
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องกลิ่นชี่ไฉนแดง
ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 116 : จันตรี สาริกบุตร
ที่มา . ภาพจากสูจิบัตรเรื่องมั่งสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 117 : สุพรรณ บูรณะพิมพ์
ที่มา : ภาพจากหนังสือเบื้องหลังเพลงรัก
ของสง่า อารัมภีร์ โดย บุรพา อารัมภีร์

ภาพที่ 118 : สวลี ผกาพันธุ์
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของ
คุณสวลี ผกาพันธุ์

ภาพที่ 119 : ประภาพรรณ นาคทอง
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องมังสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 120 : จุฑารัตน์ จินรัตน์
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่อง มังสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 121 : วันดี พุกชาญคำ
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องมังสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 122 : ชุศรี มีสมมנד
ที่มา : ภาพจากหนังสือกว่าจะได้เป็นชุศรี

2. คณะเทพศิลป์

คณะเทพศิลป์ก่อตั้งขึ้นประมาณปลายปี พ.ศ. 2487 หรือในช่วงเวลาใกล้เคียงกับละครคณะศิวารมณที่ก่อตั้งขึ้นกลางปี พ.ศ. 2487 ไม่นานนัก คณะเทพศิลป์มีคุณอนันท์ (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ของคณะ แต่ต่อมาไม่นาน คณะเทพศิลป์ได้เปลี่ยนมาอยู่ภายใต้การดูแลของคุณหลวงอรุณและคุณหญิงน้อมจิต อรุณไกรวัลวที

คณะเทพศิลป์มีพันคำหรือพรักมสิน สีบุญเรือง บุตรชายทิดเขี้ยวนักพากย์ภาพยนตร์ชื่อดังของประเทศไทย เป็นพระเอกและผู้กำกับการแสดงประจำคณะ โดยมีมารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และยุวดี จันทร์เรือง เป็นนางเอกประจำคณะจอก ดอกจันทร์ เป็นตลกประจำคณะในช่วงแรก

ผลงานการแสดงละครเพลงที่สร้างชื่อเสียงให้คณะเทพศิลป์มีหลายเรื่องและละครเรื่องหนึ่งที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่คณะเทพศิลป์คือละครเพลงเรื่องธนูทอง จากบทประพันธ์ของอิงอร นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพา พันคำได้เห็นบทประพันธ์นวนิยายเรื่องธนูทองของอิงอร ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ - รายสัปดาห์ จึงเกิดความสนใจที่จะนำบทประพันธ์เรื่องนี้มาทำเป็นละครเวทีเขาจึงได้ติดต่อขอซื้อบทประพันธ์เรื่องธนูทองจากอิงอร และขอให้อิงอรเขียนบทละครเพลงเรื่องนี้ให้แก่คณะเทพศิลป์ คณะเทพศิลป์จึงจัดการแสดงละครเพลงเรื่องธนูทองขึ้น ณ ศาลาเฉลิมนครในปี พ.ศ. 2490 และการทำงานร่วมกันระหว่างอิงอรและคณะเทพศิลป์ในละครเพลงเรื่องธนูทองถือเป็นการทำงานครั้งแรกในวงการละครเวทีของอิงอร

การแสดงละครเพลงเรื่องธนูทอง ของคณะเทพศิลป์ ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีจากการนำแสดงโดย พันคำและมารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา ภายหลังจากต่อมาเมื่อการแสดงละครเพลงเรื่อง ธนูทองหมดโปรแกรมการแสดง ณ ศาลาเฉลิมนคร คณะเทพศิลป์จึงนำเรื่อง ธนูทองไปเปิดการแสดงอีกครั้งที่เวทีศรีเขาวราชและศาลาเฉลิมไทย “โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครั้งที่จัดการแสดง ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย การแสดงละครเพลงเรื่องธนูทอง ได้สร้างประวัติศาสตร์ให้กับวงการละครเวทีของไทยโดยทำรายได้สูงถึงหนึ่งล้านบาท”³

³ เรียงไชย พุทธิโร. นักเขียนไทย 2 (กรุงเทพมหานคร : บี เจ เพลส โปรดักชันเซอร์, 2542), หน้า 6

การแสดงละครเพลงอีกเรื่องหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงและรายได้สูงสุดให้แก่คณะเทพศิศิลป์ ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาคือการแสดงละครเพลงเรื่องอาณาจักรดลัม จากบทประพันธ์ของ อรวรรณ ในปี พ.ศ. 2491

ในยุคที่การแสดงละครเพลงกำลังรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของประชาชน คุณหญิงน้อมจิต อรรถ ไกรวัลลวที ผู้บริหารคณะเทพศิศิลป์ได้เชิญนักแสดงละครที่มีชื่อเสียงหลายคนเข้าร่วมงานการแสดงละครกับคณะเทพศิศิลป์ เช่น ล้อต๊อก ที่กำลังโด่งดังจากการแสดงจำอวดเรื่องใกล้เกลือกินด่าง ของโรงเรียนนาฏศิลป์สากลทหารอากาศ ณ ศาลาเฉลิมกรุง สวดี ผกาพันธุ์ จากคณะผกาภิวัตน์ ฤกษ์ยามดี วิจิต ไวกาม และ พรณี สำเร็จประสงค์ จากคณะวิจิตรเกษม เป็นต้น

พ.ศ.2493 สวดี ผกาพันธุ์ นางเอกละครลูกครึ่งที่โด่งดังจากการแสดงละครเพลงเรื่อง ความพยายาม ของคณะผกาภิวัตน์ได้เข้าร่วมการแสดงละครกับคณะเทพศิศิลป์ในการแสดงละครเพลงเรื่อง เสือน้อย จากบทประพันธ์ของอิงคร ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร

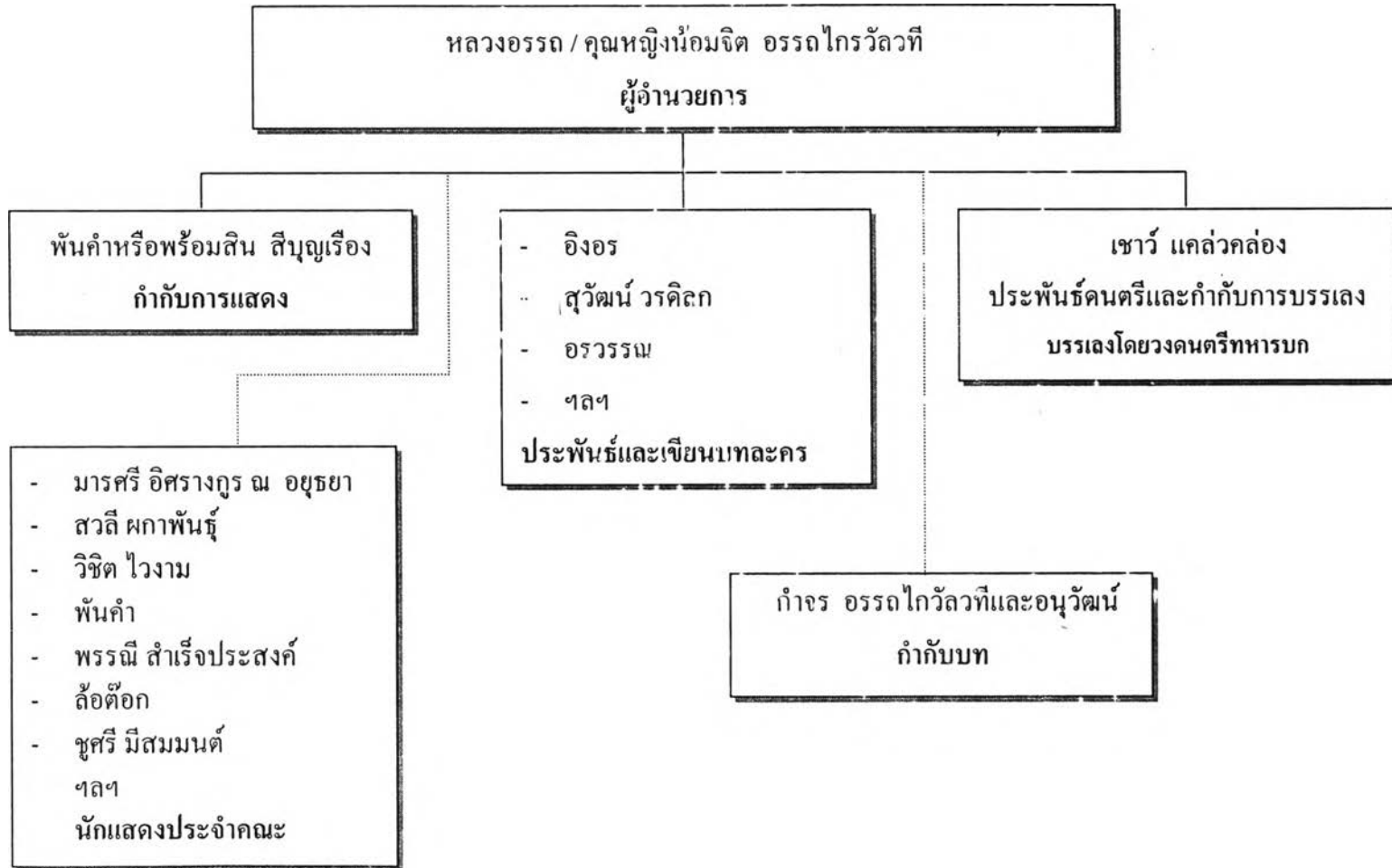
มีศิลปินนักแสดงหลายคนเกิดขึ้นจากเวทีการแสดงละครของคณะเทพศิศิลป์ เช่น ชรินทร์ นันทนากร ขึ้นเวทีครั้งแรกในขณะที่ขับร้องเพลงสดับหน้าม่านละครเพลงของคณะเทพศิศิลป์ ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร

คณะเทพศิศิลป์ผลิตผลงานละครเพลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 เป็นต้นมา ก่อนที่วงการการแสดงละครเพลง จะได้รับผลกระทบจากอิทธิพลของวงการภาพยนตร์จากต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2495 ซึ่งทำให้กิจการละครเพลงค่อย ๆ ชบเซาและหมดไปในที่สุด

ตารางที่ 15 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะเทพศิลป์ (บางส่วนที่สามารถสืบค้นได้)

พ.ศ.	ละครเรื่อง	นักประพันธ์	สถานที่แสดง
2487	ฟ้าเพียงดิน	-	เฉลิมกรุง
2487	ชายสไบ	-	เฉลิมกรุง
2490	ธนูทอง	อิงอร	เฉลิมนคร
2491	อาณาจักรกลม	อรวรรณ	-
24 ค.ศ. -- พ.ศ. 2492	ปกาศิตกมลสิงห์ (ธนูทองภาคสมบูรณ์)	อิงอร	เฉลิมไทย
4 – 16 ก.ค.2493	ครรชนน้อย	อิงอร สุวัฒน์ วรศิลป์	เฉลิมไทย
2493	เสือน้อย	อิงอร	-
ม.ป.ป	ธนูทอง	อิงอร	เวทีศรีเขาวราช
ม.ป.ป	ธนูทอง	อิงอร	เฉลิมไทย

แผนภูมิที่ 2 กรรมการบริหารละครคณะเทพศิลป์

ภาพนักแสดง / นักประพันธ์ที่มีผลงานกับคณะเทพศิศิลป์

ภาพที่ 123 : พันคำ หรือพร้อมสิน ถิ่นบุญเรือง
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่อง กลิ่นขี้เถ้าแดง ของคณะศิวารมณ

ภาพที่ 124 : วิชิต ไวงาม

ที่มา : ภาพจากรายงานเรื่องละครเฉลิมไทยประกอบการเรียนวิชาประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ไทย
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2542

ภาพที่ 125 : สวาลี ผกาพันธุ์ นางเอกละครเพลงเรื่อง เสือน้อยของอินอรกับคณะเทพศิรินทร์
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของคุณสวาลี ผกาพันธุ์

ภาพที่ 126 : พรรณี สำเร็จประสงค์
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องกลิ้งซี่โถแดง

ภาพที่ 127 : มนัส บุญเกียรติ
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องกลิ้งซี่โถแดง

3. ผกาวัลลีหรือคณะศิษย์เก่าศิลปากร

เป็นคณะละครเอกชนคณะหนึ่งที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2489 จากการร่วมทุนสร้างระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวศิลปบรรเลงและกลุ่มเพื่อนสนิท เนื่องจากในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลง การแสดงละครเพลงในเมืองไทยมีความเจริญเฟื่องฟูขึ้นใหม่อีกครั้ง ในขณะที่ภาพยนตร์ต่างประเทศยังไม่กลับเข้ามาฉายภายในประเทศ คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง และคุณลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) จึงมีแนวคิดร่วมกันในการก่อตั้งคณะละครขึ้นมาแสดง โดยรวบรวมลูกศิษย์ที่เป็นเด็กในละแวกบ้านบาตรที่เข้ามาสมัครเรียนดนตรีไทยกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และเรียนละครกับครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) มาเป็นนักแสดงภายในคณะตั้งชื่อว่า คณะศิษย์เก่าศิลปากร มีสมาชิกผู้ก่อตั้งดังนี้

1. คุณหญิงจีน	ศิลปบรรเลง	รับหน้าที่ในการออกแบบและดูแลเครื่องแต่งกายละคร
2. คุณประสิทธิ์	ศิลปบรรเลง	รับหน้าที่ในการประพันธ์ดนตรีและควบคุมการบรรเลงดนตรีประกอบละคร
3. คุณลัดดา	ศิลปบรรเลง (สารดาชน)	รับหน้าที่ในการแสดงและกำกับการแสดง
4. คุณกมุท	จันทร์เรือง	รับหน้าที่ในการแสดงและเขียนละคร
5. คุณสด	กูรมะโรหิต	รับหน้าที่ในการเขียนบทละคร

การแสดงละครเพลงเรื่องแรกของคณะศิษย์เก่าศิลปากร คือ การแสดงละครเรื่อง ผกาวัลลี จากบทประพันธ์ของแสงทองหรือหลวงบุญฆานุชิต ฌ โรงละครศิลปกร (หลังเดิม) ในปี พ.ศ. 2489 นำแสดงโดยอุโฆษ จันทร์เรือง และอนงค์ พัฒนกุล (นาคสวัสดิ์) ประพันธ์เพลงโดย ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ออกแบบเครื่องแต่งกายโดยคุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง ออกแบบฉากโดยโหมด ว่องสวัสดิ์ กำกับการแสดงโดยลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

การแสดงละครเพลงเรื่องผกาวัลลี ได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างสูง จนเรียกขานชื่อคณะศิษย์เก่าศิลปากร เป็นที่นิยมติดปากกันโดยทั่วไปว่าคณะผกาวัลลี ภายหลังจากต่อมาคณะกรรมการบริหารคณะศิษย์เก่าศิลปากร จึงเห็นสมควรเปลี่ยนชื่อคณะตามความนิยมของประชาชนทั่วไปมาเป็นชื่อคณะผกาวัลลี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภายหลังการแสดงละครเพลงเรื่องผกาวัลลภ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและสมเด็จพระอนุชาธิราช โปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และทรงชักถามเพลงประกอบการแสดงละครโดยเฉพาะบทเพลงลมหนาว ซึ่งเป็นเพลงเอกประจำการแสดงด้วยความสนพระทัย

คณะผกาวัลลภผลิตผลงานการแสดงละครเพลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 – 2493 โดยมีสถานที่ในการฝึกซ้อมละครภายในบริเวณบ้านพักของตระกูลศิลปบรรเลง ณ ตำบลบ้านบาตร และ ณ บ้านบาตรแห่งนี้ได้สร้างศิลปินประดับวงการละครเวทีของไทยหลายคนในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลง เช่น ทัด เอกทัต วสันต์ สุนทรปัทมิม ชูศรี มีสมมนต์ (โรจน์ประดิษฐ์) วลิต สนธิรัตน์ อติเรก จันทรเรือง พรรณี สำเร็จประสงค์ อติศักดิ์ เสวตนันท์ และสวดี ผกาพันธุ์ เป็นต้น

นักแสดงละครเวทีที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝนของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) ผู้กำกับการแสดงละครประจำคณะผกาวัลลภส่วนใหญ่ มักจะประสบความสำเร็จในวงการแสดง ซึ่งแต่ละคนที่มีประสบการณ์ในการเป็นศิษย์และนักแสดงละครในคณะผกาวัลลภจะได้รับการถ่ายทอดความรู้และโอกาสทางการแสดงบนเวทีอยู่เสมอ เช่น ชูศรี มีสมมนต์ (โรจน์ประดิษฐ์) ลูกศิษย์ครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ตั้งแต่สมัยที่ยังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ กรมศิลปากร เริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงการแสดงภายหลังการแสดงละครเพลงเรื่อง สามจูสง หรือชื่อไทยคือ เกียรติศักดิ์รักของข้า เขียนบทโดย มาลัย ชูพินิจ

ภาพที่ 128 : ครูประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง และครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ผู้อำนวยการคณะผกาวัลลภ

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ละครเพลงเรื่องสามจูสงเปิดการแสดงขึ้นในปี พ.ศ. 2491 ณ โรงละครศิลปากร (หลังเค็ม) นำแสดงโดย ลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) และประเทือง สายพันธ์ ดังที่ชูศรี มีสมมนต์กล่าวถึงชีวิตของเธอในการเข้าสู่วงการแสดงในหนังสือกว่าจะได้เป็นชูศรีไว้ดังนี้

“... อันที่จริงความดังของชูศรีเกิดโดยบังเอิญจริง ๆ คือ ตอนคุณครูลัดดา เปิดแสดงเรื่องจีนเรื่อง “สามจูสง” ชื่อภาษาไทยดูเหมือนจะเป็น “เกียรติศักดิ์รักของข้า” สามจูสงคือตัวพระเอกของเรื่อง ที่ชูศรีก็ได้รับบทนำคือ “เด็กรับใช้” ของนางเอก ฉากหนึ่งพระเอกสามจูสงพาไปปรบกลับมาได้รับบาดเจ็บด้วย นางเอกก็สั่งเด็กรับใช้ (ชูศรี) ให้ไปเอาอ่างน้ำพร้อมผ้าพันแผลเพื่อมาทำแผลให้พระเอกเด็กรับใช้ (ชูศรี) แต่งชุดจีนมีหางเปีย แต่ไม่รู้วันนั้นเด็กเปียอีท่าไหนหางเปียมันที่ถือว่าธรรมดา พอถึงบทที่นางเอกเรียกให้เอาเครื่องปฐมพยาบาลคืออ่างน้ำที่วันนั้นออกมาจากหลังฉาก ออกมากลางเวที ชูศรีตอนนั้นยังมีความประหม่าอยู่นะคะ อายุเพิ่งสิบห้าสิบหก แต่รูปร่างค่อนข้างกลมเป็นขนมครกบ้างแล้วละคะ เวลาถืออ่างน้ำออกมา ก็จะต้องระวังไม่ให้น้ำหนัก เวลาเดินก็เลยต้องเดินทิ้งสันนิค ๆ เจ้าหางเปียที่มันแข็งที่อยู่ก็เลยเกิดอาการ “กระดิก ๆ” ขึ้นมา คนดูก็เลยฮาครืนออกมา โดยไม่ได้ตั้งใจตัวเองตกใจหน้าตื่นเลย เกิดขาดวินส่วนไหนขึ้นมาละมัง ทำทางที่เกิดจากความสงสัยตัวเองผสมกับความประหม่าจริง ๆ ตามธรรมชาติก็เลยทำให้คนดูฮากันใหญ่ พอตอนกลับเข้าไปในฉาก แทนที่จะถูกคุณครูลัดดาดู ท่านก็เกิดชอบใจ ตั้งแต่นั้นท่านก็เลยหาบทลดมาให้ชูศรีเล่นเรื่อยมา ส่วนใหญ่ก็เป็นตัว “ตลกตามนาง” คือเป็นเพื่อนคู่หูหรือคนรับใช้ ใกล้ชิดบท “ท.ส.” คนสนิทของนางเอกแหละค่ะ ละครชีวิตที่มีบทตลกธรรมชาติเกิดขึ้น มักทำให้มีชีวิตชีวาเพิ่มขึ้น คนดูนิยมชมชอบไม่เกิดความซีเรียสขึ้นนะค่ะ’

ชูศรี มีสมมนต์ จึงเป็นนักแสดงละครที่ผู้ชมรู้จักกันมากที่สุดคนหนึ่งนับแต่นั้นเป็นต้นมา การแสดงละครเพลงกับคณะผกาวัลย์ของชูศรี มีสมมนต์จึงเป็นไปตามแนวตลกขบขัน เสริมเรื่องให้ชีวิตชีวาอีกหลายเรื่องต่อมา

¹ชูศรี มีสมมนต์, กว่าจะได้เป็นชูศรี (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, 2536), หน้า 61 – 62.

ภาพที่ 129 : ชุตรี มีสมมนต์ในบทปลาหมึกจากการแสดงละครเพลงเรื่อง เล็กน้อย
ของคณะศกาวลี ในปี พ.ศ.2492 ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ศิลปินอีกคนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากเวทีละครของคณะศกาวลี คือ สวลี ผกาพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงไทยสากล) ประจำปี พ.ศ.2531

สวลี ผกาพันธุ์ เข้าสู่การแสดงครั้งแรก เมื่ออายุ 17 ปี จากการชักนำของครูมยุรี จันทร์
เรื่อง ครูสอนขับร้องประจำโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม โรงเรียนที่คุณสวลี ผกาพันธุ์เคยศึกษาอยู่
ในขณะเป็นเด็ก

ครูมยุรี จันทร์เรื่องได้นำสวลี ผกาพันธุ์ มาพบกับครูรัตดาภายในบริเวณบ้านบาตร ซึ่งเป็น
ที่ตั้งของคณะละครศกาวลี และขอให้ครูรัตดาพิจารณาว่าคุณเชอร์รี่มีความเหมาะสมแก่การเป็นนักแสดง
หรือไม่ครูรัตดาจึงให้เด็กหญิงเชอร์รี่ร้องเพลงพระราชนิพนธ์สายฝนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวภูมิพลอดุลยเดช แต่ไม่ทันที่จะร้องจบเพลงครูรัตดา จึงบอกให้เด็กหญิงเชอร์รี่เข้ามาร้องเพลงสลับ
ฉากหน้าม่านละครให้กับคณะศกาวลี การขับร้องเพลงหน้าม่านของสวลี ผกาพันธุ์ ครั้งแรกบนเวที
ศาลาเฉลิมนครในปี พ.ศ. 2492 จึงเป็นโอกาสทางการแสดงครั้งแรกของเธอที่เผยตัวสู่สาธารณชน

ภายหลังที่คุณสวลี ผกาพันธุ์ ได้รับการคัดเลือกให้ขึ้นร้องเพลงสลับหน้าม่านการแสดง
ละครเพลงเรื่องมนต์นาคราชเป็นครั้งแรก คุณสวลี ผกาพันธุ์ จึงได้รับการฝึกหัดขับร้องเพลงกับ
ครูรัตดาภายในบ้านบาตรก่อนที่จะขึ้นเวทีแสดงจริง การฝึกหัดในครั้งนั้น สวลี ผกาพันธุ์ฝึกหัด
ร้องเพลงหวานรื่น ของครูประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ร้องคู่กับวลิต สนธิรัตน์ ที่เข้าสู่การแสดงละคร
เป็นครั้งแรกเช่นเดียวกัน

... ตอนนั้น ที่บ้านของครูกำลังมีการฝึกซ้อมละครเรื่องมนต์นาคราช ซึ่งมีอุโฆษ จันทรเรือง เป็นพระเอก และพรณี สำเร็จประสงค์ เป็นนางเอก อยู่พอดี กำหนดจะแสดงที่ศาลาเฉลิมนคร

... ครูมยุรี ท่านแนะนำว่า เซอร์ เขาเสียงดี ครูลัดดาจึงบอกให้ร้องเพลงให้ฟัง จำได้ว่า... ได้ร้องเพลงพระราชนิพนธ์ ... สายฝน... แต่ความตื่นเต้น ประหม่า ทำให้ร้องกลับไปกลับมา อยู่ นั้นแล้ว จำเนื้อร้องไม่ได้ แต่ครูก็ยังชวนให้มาร้องเพลงสลับฉาก

... ร้องเพลงหวานรื่น เป็นเพลงแรกเลย เป็นเพลงของครูประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง แต่ไม่ได้ ขึ้นไปร้องเดี่ยว ๆ นะ ครูลัดดาให้ร้องเพลงคู่เพื่อจะได้มีเพื่อน ร้องคู่กับवलิต สนธิรัตน์ แต่งเป็น แหกด้วยนะ ครูบอกว่า ที่ให้แต่งแหกเพราะมือจะต้องจับสำหรับ ไม่งั้นคนออกเวทีครั้งแรก ไม่รู้จะ เอามือไปไว้ที่ไหน

... แล้วในวันนั้น ในวันแรก รอบแรกนั้นแหละ ครูลัดดาก็ตั้งชื่อให้ว่า สวลี แปลว่า น้ำผึ้ง นะคะ...⁵

ภาพที่ 130 : อุโฆษ จันทรเรือง

ในเครื่องแต่งกายจากการแสดงละครเพลงเรื่องมนต์นาคราช ในปี พ.ศ. 2492

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของคุณลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

⁵ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, “ร้อยคนมีเพียงหนึ่ง ... หนึ่งในนี้คือ สวลี ผกาพันธุ์”, แม่และเด็ก 18, (เมษายน 2533), อ้างถึง กองทุนสุเทพ วงศ์กำแหง กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกลุ่มข้อมูลไทย, คอนเสิร์ตสุเทพ – สวลี คู่ชีวิตรักกันนาน ๆ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พรินตติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), หน้า 176.

ภาพที่ 131 : พรณี สำเร็จประสงค์

ในเครื่องแต่งกายจากการแสดงละครเพลงเรื่องมนต์นาคราช ในปี พ.ศ. 2492

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปบรรเลง (สารดาขณ)

ภาพที่ 132 : นาฏยศิลป์สากลในละครเพลงเรื่อง มนต์นาคราช

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปบรรเลง (สารดาขณ)

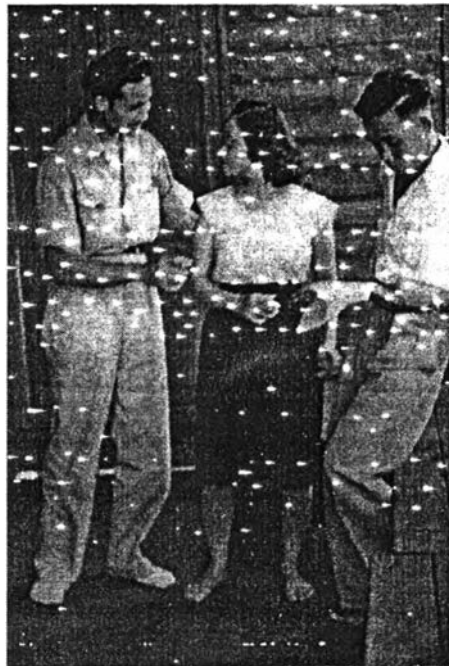
ภาพที่ 133 : ป้ายโฆษณาละครเพลงเรื่องมมรต์นาคราช คณะหกวาลี
หน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร ในปี พ.ศ. 2492
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครุฑิดดา ศิลปบรรเลง (สารดาขน)

ภาพที่ 134 : สวลี ผกาพันธุ์ ในชุดอินเดีย ขึ้นเวทีขับร้องเพลงหน้าม่านครั้งแรก
ณ ศาลาเฉลิมนคร ในปี พ.ศ. 2492
ที่มา : ภาพจากหนังสือคอนเสิร์ตสุเทพ - สวลี คู่ชีวิตรักฉันนาน ๆ

ครูถัดมาได้พยายามฝึกฝนความสามารถทางการแสดงให้แก่คุณสวลี ผกาพันธุ์ ด้วยการมอบหมายให้ขึ้นเวทีแสดงละครในบทตัวละครประกอบสมทบบท เลดี้แม็คคิฟ คู่กับครูถัดดา ในการแสดงละครเพลงเรื่อง แม็คเบธ ณ ศาลาเฉลิมไทย ในปี พ.ศ. 2492 ก่อนเพื่อทำให้คุณสวลี มีความคุ้นเคยกับการแสดงละครเพลงมากขึ้นตามลำดับ

การแสดงละครเพลงเรื่องแม็คเบธ เป็นละครเรื่องสุดท้ายที่ครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) ขึ้นเวทีแสดงเป็นนางเอกคู่กับวสันต์ สุนทรปัทมิกนิณ ก่อนที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดงละครเพียงอย่างเดียว การแสดงละครเพลงเรื่องแม็คเบธ เป็นฝีมือการเขียนบทละครโดย คุณกมุท จันทรเรืองซึ่งเป็นละครเพลงอีกเรื่องหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงให้แก่คณะผกาวัลลีเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 135 : บรรยากาศการฝึกซ้อมละครเพลงเรื่อง แม็คเบธ ของคณะผกาวัลลี ณ บ้านบาตร
นำแสดงโดยถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) (ยืนกลาง)
และวสันต์ สุนทรปัทมิกนิณ (ยืนซ้ายมือ) คนบอกบท (ยืนขวา)
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 136 : สวลิ ผกาพันธุ์ในเครื่องแต่งกายเลดี้แม็คคิฟ
จากการแสดงละครเพลงเรื่อง แม็คเบธ คณะผกาวัลี ในปี พ.ศ. 2493
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาขบ)

ต่อมาสด กุระมะโรหิต นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา ที่เข้ามาร่วมงานกับคณะผกาวัลีได้นำบทประพันธ์เรื่องความพยายามมาเขียนเป็นบทละครให้คณะผกาวัลีจัดการแสดง ในปี พ.ศ. 2492 ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร ครูถัดดา ซึ่งต้องคัดเลือกนักแสดงให้เหมาะสมกับบทละครที่มีเค้าโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องแบบฝรั่ง จึงตัดสินใจให้คุณ สวลิ ผกาพันธุ์ ขึ้นเวทีแสดงเป็นนางเอกในละครเพลงเรื่องความพยายามเป็นครั้งแรกในชีวิตคู่กับ ส.อาสนจินดา พระเอกละครเวทีที่โด่งดังมาจากละครเรื่อง ครรชนินางของอิงอรในปี พ.ศ. 2490

“...ตอนที่กำลังจะทำละครเรื่องความพยายาม ที่ศาลาเฉลิมนคร ป้าให้เซอริ้เขาขึ้นแสดงละครเรื่องนี้ในบทนี้มา นางเอกของเรื่องเพราะตอนนั้นเซอริ้เขามีความเหมาะสมหลายอย่างกับละครเรื่องนี้ เพราะละครเรื่องความพยายาม เป็นละครในแนวฝรั่งดำเนินเลียนแบบฝรั่ง ดังนั้น ป้าเห็นว่าเซอริ้เขามีความเหมาะสม ร้องเพลงก็เพราะ รูปร่าง หน้าตา กำลังสวยด้วยวัยเพียง 17 ปี ประกอบกับเขาเป็นลูกครึ่งไทย - เดนมาร์ก ที่มีเค้าหน้าตรงตามลักษณะตัวละครเรื่องนี้ จึงเริ่มฝึกซ้อมให้เขาประมาณหนึ่งเดือน ก่อนขึ้นเวทีแสดงคู่กับ ส. อาสนจินดา ที่ทางคณะของเราเชิญให้มาแสดง”⁶

⁶ สัมภาษณ์, ถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาขบ) อดีตผู้กำกับการแสดงคณะผกาวัลี. 16 พฤศจิกายน 2545.

สวลี ผกาพันธุ์ ต้องมาฝึกซ้อมละครและร้องเพลงกับครูลัดดา ที่บ้านบาตรเป็นเวลา 1 เดือน ตั้งแต่ 09.00 – 17.00 น. ก่อนที่จะเชิญให้ ส. อาสนจินตมาร่วมฝึกซ้อมร่วมกันในช่วงสุดท้ายก่อนขึ้นเวที สวลี ผกาพันธุ์ เล่าถึงบรรยากาศการฝึกซ้อมและแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ในปี พ.ศ. 2492 ไว้ว่า

...เขาเป็นคนหล่อมาก (เน้นเสียง) พี่ก็ตื่นตื่นซึ แต่ถือว่ามีครูลัดดา คอยช่วยเหลืออยู่ ครูหัดให้ตัวต่อตัวก่อน โดยแสดงเป็นคนอื่นให้หัดจนเรียกว่าใช้ได้แล้ว จึงไปเชิญพระเอกมา

...ตอนหัดก็เอาบทละครมาอ่านก่อน ครูสอนให้อ่าน ... อ่านแล้วทำเสียงตามบทบาท จนเห็นว่าใช้ได้แล้ว ถึงให้หัดท่าทาง ควรจะต้องเป็นยัง...ยังง...ยังง โดยที่ครูจะแสดงเป็นอีกตัวหนึ่งที่ได้ตอบกับเรา

...เล่นอยู่ 15 วัน วันละครรอบ เสาร์-อาทิตย์ เพิ่มรอบเช้ามันก็เยอะสิคะ หลายรอบ แต่คุณ ส. ไข่เคยพูดด้วยเลย พระเอกนางเอกไม่เคยพูดกัน แก่เครียด เขาฝึกถึงจัดังคะ ไม่มีอะไรส่วนตัวกันเลย ตัวเองเป็นคนนับถือคุณ ส. มากเพราะตอนนั้น ในความรู้สึกว่า เราเป็นเด็กแล้วเขาเป็นผู้ใหญ่เขาเป็นดารา เป็นซูเปอร์สตาร์ แล้วเราจะจอกองก่องอยเราก็มองเขาด้วย สายตาชื่นชม

ภาพที่ 137 : การแสดงละครเพลงเรื่อง ความพยายาม

ในปี พ.ศ. 2492 ณ ศาลาเฉลิมนคร

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของคุณสวลี ผกาพันธุ์

¹ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, “ร้อยคนมีเพียงหนึ่ง ... หนึ่งในนี้คือ สวลี ผกาพันธุ์”, แม่และเด็ก 218, (เมษายน 2533) . อ้างถึง กองทุนสุเทพ วงศ์กำแหง กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและกลุ่มข้อมูลไทย, คอนเสิร์ตสุเทพ-สวลี คู่ชีวิตอีกนนาน ๆ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) 2538) , หน้า 177.

สวลี ผกาพันธุ์ จึงเป็นนางเอกละครเวทีคนใหม่ที่ได้รับการต้อนรับจากมหาชนอย่างล้นหลามและกลายเป็นขวัญใจของผู้ชมนับแต่นั้นเป็นต้นมา ครูถัดดาจึงมอบให้สวลี ผกาพันธุ์เป็นนักแสดงนำในการแสดงละครเพลงของคณะอีกหลายเรื่องต่อมา เช่น ชิสก้า ในปี พ.ศ. 2493 เงาะป่า ในปี พ.ศ. 2493 และแผ่นดินแห่งความฝัน ในปี พ.ศ. 2493

ภาพที่ 138 : สวลี ผกาพันธุ์ในเครื่องแต่งกายละครเพลง
เรื่อง ชิสก้า ในปี พ.ศ. 2493
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของคุณสวลี ผกาพันธุ์

คณะผกาวิทยาลัยยุติกิจการละครเวทีในปี พ.ศ. 2493 นักแสดงละครภายในคณะจึงแยกย้ายกันออกไปร่วมแสดงละครกับละครคณะอื่น ๆ ที่เปิดการแสดงอยู่ในขณะนั้น เช่น สวลี ผกาพันธุ์และชูศรี มีสมมนต์ เข้าร่วมกับคณะอัศวินการละคร วลิต สนธิรัตน์ พรรณี สำเร็จประสงค์ อติเรก จันทร์เรือง เข้าร่วมกับคณะศิวารมณ และเทพศิลป์ เป็นต้น

เมื่อคณะผกาวิทยาลัยยุติกิจการละครเวทีลงในปี พ.ศ.2493 ครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารตายน) จึงร่วมกับครูประสิทธิ์ และคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง เปิดโรงเรียนสอนนาฏยศิลป์ไทยขึ้นใช้ชื่อว่า โรงเรียนผกาวิทยาลัยดุริยางค์ ใช้สถานที่ภายในบ้านพักตำบลบ้านบาตรเป็นสถานที่ในการจัดสอน

ภาพที่ 139 : ญาติพี่น้องตระกูล ศิลปบรรเลง

ที่มา : ภาพจากหนังสือศิลปวัฒนธรรม ในปีที่ 22 ฉบับที่ 9 กรกฎาคม 2544

ในยุค ผกาวลีนาฏคุริยางค์ คุรุรัตดา ได้สร้างเวทีขนาดเล็กขึ้นภายในบ้านพักเปิดการแสดง นาฏศิลป์ไทยเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมให้คณะนักเดินทางท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้รับชมศิลปะการแสดงของไทยในลักษณะนาฏพาณิชย์ จนเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 องค์การยูเนสโก ได้เชิญคณะนาฏศิลป์โรงเรียนผกาวลีนาฏคุริยางค์ เดินทางตระเวนแสดงในประเทศต่างๆ แถบยุโรปและอเมริกาเป็นครั้งแรก ตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม 2505 ถึงวันที่ 16 ธันวาคม 2505 คณะนักแสดงที่ร่วมเดินทางตระเวนแสดงนาฏศิลป์ในครั้งนั้นมีจำนวนทั้งหมด 14 คน ประกอบด้วย

1. วัลย์ธดา ศิลปบรรเลง
2. ศรีกัญญา สารดาชน
3. สุตารัตน์ สารดาชน
4. เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ์
5. สายสมร น้ามาลี
6. นารี วิทศิลป์
7. นิคม สาศริก
8. อติเรก จันท์เรือง
9. ศิริวัฒน์ ศิริสัมพันธ์

10. ไกร	โปร่งน้ำใจ
11. ศิริ	นักดนตรี
12. ดวง	นักดนตรี
13. ถัดดา	ศิลปบรรเลง
14. ประสิทธิ์	ศิลปบรรเลง

PHAKAVALI INSTITUTE

of

Dance and Music

presents

Thai Classical and Folk Dances

with

Thai Traditional Music and Costumes

at 9.00 p.m.

Directed by Lady and Praewit Nitipakornpong

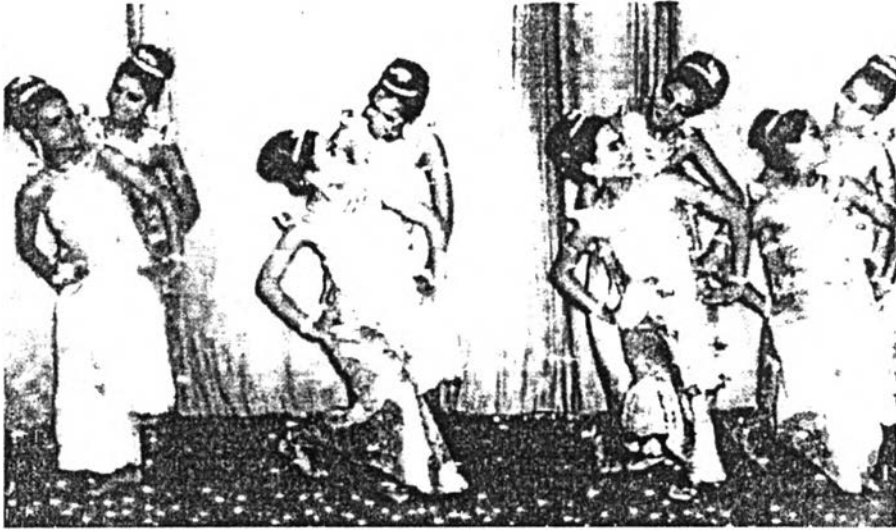
The Phakavali Institute of Dance and Music

130 National Road, Bangkok, Thailand. Telephone 1-1-1

ภาพที่ 140 : หน้าปกสูจิบัตรการแสดงนาฏศิลป์คณะผากวาลีในต่างประเทศ

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาขบ)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 คณะนาฏศิลป์ไทยจากโรงเรียนผากวาลีนาฏดุริยางค์ได้รับการเชิญจากองค์การยูเนสโกอีกครั้งให้เดินทางตระเวนแสดงยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกา การเดินทางตระเวนแสดงนาฏศิลป์ไทยเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมครั้งที่ 2 นี้ใช้เวลาในการตระเวนแสดงอยู่ 3 เดือน ตระเวนแสดงไปยังประเทศแถบอเมริกาใต้ เริ่มตั้งแต่ บราซิล ริโอเดอจาไนโร เซาเปาโร ชิลี อาเจนตินา เปรู ชานติเอโก อูรุกวัย ลิมา และจบการแสดงครั้งสุดท้าย ณ โรงโอเปร่าในนครคารากัส เป็นแห่งสุดท้าย

ภาพที่ 141 : การแสดงนาฏศิลป์ไทยในต่างประเทศ
ที่มา : ภาพส่วนตัวของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน)

ภาพที่ 142 : การสนทนาระหว่างคณะนักแสดงผกาวลีนาฏดุริยางค์
กับพระราชินีแห่งประเทศเดนมาร์ก ภายหลังจากการแสดงเสร็จสิ้น พ.ศ. 2505
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูถัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน)

ภาพที่ 143 : ครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน) ในเครื่องแต่งกาย นาฏยศิลป์ไทย
ที่มา : ภาพส่วนตัวของครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน)

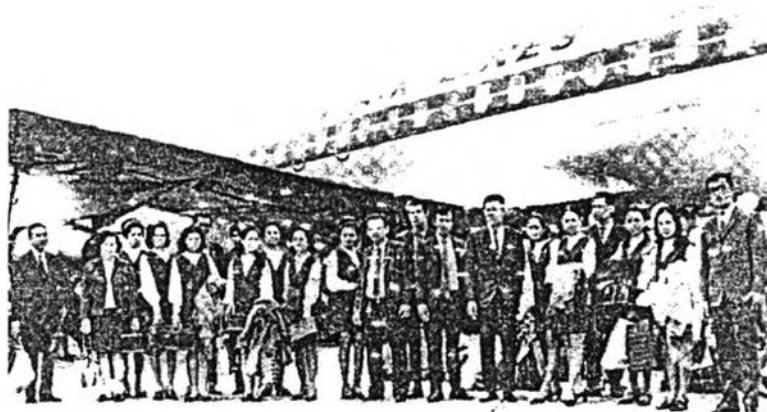
การเดินทางแสดงนาฏยศิลป์ไทยของคณะผกาภิครังที่ 2 มีคณะนักแสดงที่ร่วมเดินทาง
แสดงไปด้วย 20 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

ฝ่ายชาย

1. ขวัญชัย	ศิลปบรรเลง
2. อุทัย	แก้วละเอียด
3. สมัคร	แก้วละเอียด
4. นิคม	สาคริก
5. ศิริวัฒน์	ศิริสัมพันธ์
6. ดวง	นักดนตรี
7. อนงค์	แสงทับทิม
8. สมบูรณ์	

ฝ่ายหญิง

1. อินทิรา ศิลปบรรเลง
2. ศรีกัญญา ศิลปบรรเลง
3. คตฤทัย บิณฑคิษฐ์
4. เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ
5. สัจจา ว่านม่วง
6. อุดม พิจิตรกูรกา
7. นงลักษณ์ ศรีโชติ
8. แฉ่งน้อย กลั่นเจริญ
9. ปานจิตร สนั่นพิบูลย์
10. จุไรรัตน์ คิษฐ์ปัญญา
11. ระวีวรรณ สติรนาถ
12. อารีวรรณ

ภาพที่ 144 : คณะนักแสดงภาวทีนาฏดุริยางค์ที่เดินทางไป
 เฝยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในยุโรปและอเมริกา พ.ศ. 2513 (ครั้งที่ 2)
 ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูลักดา ศิลปบรรเลง (สารดาบน)

โรงเรียนศกาวลีนาฏดุริยางค์มีผลงานการแสดงทางด้านวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่องจากยุคของศกาวลีเวทีที่สิ้นสุดไปในปี พ.ศ. 2493 จนกระทั่งมีโอกาสเดินทางตระเวนแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ไทยในต่างแดนถึง 2 ครั้ง ก่อนที่กิจการของคณะศกาวลีจะยุติอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2523

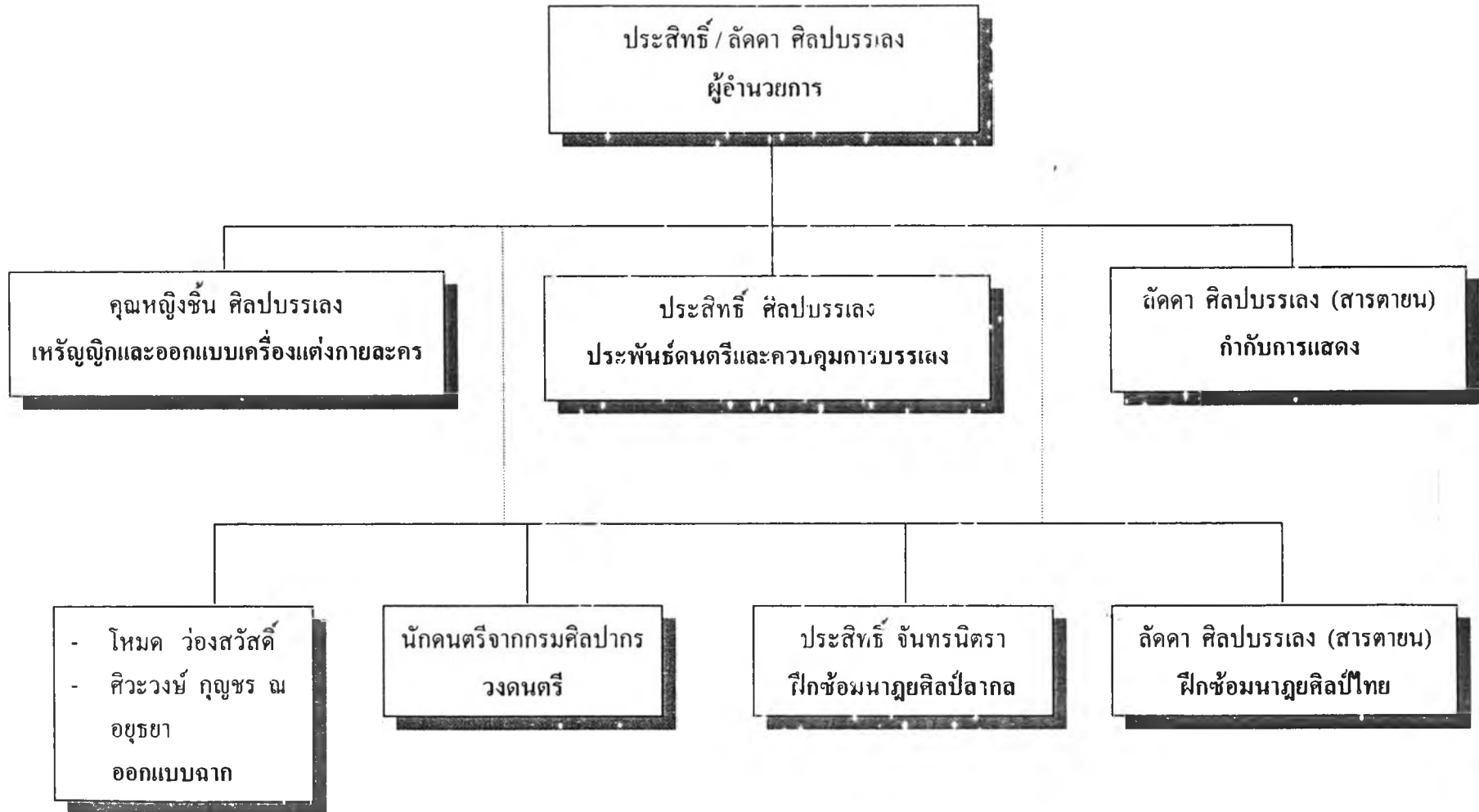
ภาพที่ 145 : การแสดงละครเพลงเรื่อง แผ่นดินแห่งความฝัน คณะศกาวลี ในปี พ.ศ. 2493

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของคุณสวลี ผกาพันธุ์

ตารางที่ 16 ผลงานการแสดงละครเพลงของคณะศกาวลี

พ.ศ.	ละครเรื่อง	นักประพันธ์	สถานที่แสดง
2489	ศกาวลี	แสงทอง	โรงละครศิลปากร (หลังเดิม)
2491	เกียรติศักดิ์รักของข้า	มาลัย ชูพินิจ	โรงละครศิลปากร (หลังเดิม)
2491	ธิดาเจ้าราชสมุทร	ภากร สารานุประพันธ์	ศาลาเฉลิมไทย
2491	เวียงฟ้า	อิงอร	ศาลาเฉลิมนคร
2492	ดาราวัลย์	กมุท จันทรเรือง	-
2492	เงือกน้อย	กมุท จันทรเรือง	ศาลาเฉลิมไทย
2492	มนต์นาคราช	กมุท จันทรเรือง	ศาลาเฉลิมนคร
2492	ความพยายาม	สศ กุระมะโรหิต	ศาลาเฉลิมนคร
2492	ชายชาติชั่ว	กมุท จันทรเรือง	ศาลาเฉลิมไทย
2493	แผ่นดินแห่งความฝัน	สศ กุระมะโรหิต	ศาลาเฉลิมไทย
2493	ขบวนการเสรีจีน	สศ กุระมะโรหิต	ศาลาเฉลิมไทย
2493	ชีสกำ	สศ กุระมะโรหิต	ศาลาเฉลิมไทย
2493	แม่คบ่ท	กมุท จันทรเรือง	ศาลาเฉลิมไทย
ม.ป.ป	สร้อยไข่มุก	-	ศาลาเฉลิมไทย

แผนภูมิที่ 3 คณะกรรมการบริหารละครประจำคณะภาวดี (พ.ศ. 2489 – 2493)

คณะผู้บริหารละครคณะศกาวดี

ภาพที่ 146 : ลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) กำกับการแสดง / นักแสดงนำ
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 147 : ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ประพันธ์ดนตรีและควบคุมวงดนตรี
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 148 : คุณหญิงจีน ศิลปินรณรงค์ ออกแบบเครื่องแต่งกาย
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปินรณรงค์ (สารดาชน)

ภาพที่ 149 : กุมุท จันทร์เรือง
ประพันธ์บทและเขียนบทละคร
ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปินรณรงค์ (สารดาชน)

นักแสดงละครประจำคณะภควดี

ภาพที่ 150 : ลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 151 : สวดี ผกาพันธุ์

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 152 : พรรณี สำเร็จประสงค์

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 153 : อุโฆษ จันทรเรือง

ภาพที่ 154 : อติเรก จันทรเรือง

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 155 : วสันต์ สุนทรปิกษิน

ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูรัตดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน)

ภาพที่ 156 : วลิต สนธิรัตน์
 ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัว
 ของครูศักดิ์ ศิลปบรรเลง (สารดาขณ)

ภาพที่ 157 : ทัด เอกหัต
 ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรเรื่องมังสินธุ
 กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ

ภาพที่ 158 : ศ. อาสนจินดา
 ที่มา : ภาพถ่ายส่วนตัวของครูศักดิ์ ศิลปบรรเลง (สารดาขณ)

4. คณะอศวินการละคร

ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2490 โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล อดีตผู้อำนวยการบริษัทภาพยนตร์เสียงไทยฟิล์ม พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลก่อตั้งคณะละครเวทีแบบชายจริงหญิงแท้ขึ้น โดยใช้ชื่อว่า อศวินการละคร ภายหลังจากที่ท่านเคยช่วยนาวาเอก ชุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร ก่อตั้งคณะศิวารมณ ในปี พ.ศ. 2487 และทรงนิพนธ์บทละครให้กับคณะศิวารมณจัดการแสดงเรื่อยมา นับตั้งแต่บทพระนิพนธ์เรื่อง นันทาทวี ที่จัดการแสดงโดยคณะศิวารมณ เป็นเรื่องแรกในปี พ.ศ. 2487 ณ ศาลาเฉลิมกรุง และละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ที่โด่งดังในปี เดียวกัน

เมื่อสมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลมีแนวคิดในการก่อตั้งคณะละครเวที พระองค์จึงทรงรวบรวมนักแสดง นักดนตรี และนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังหลายคนในช่วง หลังสงครามเข้ามาร่วมคณะและผลิตผลงานการแสดงละครเพลงในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา จนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมาอีกคณะหนึ่ง

ภาพที่ 159 : พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล

ที่มา : ภาพจากหนังสือประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย

ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดย จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย

การแสดงละครเพลงของคณะอัศวินการละครส่วนใหญ่ เป็นบทประพันธ์ของพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลเองเป็นส่วนใหญ่ และในบางส่วนนำมาจากนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาหลายคน

การดำเนินงานบริหารละครคณะอัศวินการละคร บริหารงานโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลและหม่อมปริม บุนนาค หม่อมในพระองค์ ฝ่ายดนตรีโดย สุรพล แสงเอก หม่อมหลวงพวงร้อย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และหม่อมหลวงประพันธ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา นักประพันธ์ที่เคยร่วมงานกับคณะอัศวินการละครผลิตผลงานละครเพลงเช่น อิงอร สุวัฒน์ วรดิลก ก. สุรางคนางค์ อุษณา เพลิงธรรม ช. เพ็ญแสง ฯลฯ

ผลงานการแสดงละครเพลงของคณะอัศวินการละครที่มีชื่อเสียงโด่งดังมีหลายเรื่อง เช่น พันท้ายนรสิงห์ จากบทพระนิพนธ์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล การแสดงละครเพลงเรื่องนี้เคยประสบความสำเร็จมาแล้วในครั้งที่คณะศิวารมณจัดการแสดง ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ในปี พ.ศ. 2487 ในครั้งนั้น สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ รับบทนักแสดงนำและมีชื่อเสียงโด่งดังบนเวทีศาลาเฉลิมกรุงจากบทเพลงน้ำตาแสงใต้ ของสง่า อารัมภีร์ เมื่อละครคณะอัศวินการละครจัดการแสดงละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ขึ้นอีกครั้ง พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล จึงชักชวนให้สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ กลับมารับบทในการแสดงละครเรื่องนี้อีกครั้งคู่กับ สุพรรณ บูรณะพิมพ์ นางเอกละครคนหนึ่งของคณะศิวารมณ ที่เชิญให้มาร่วมแสดงให้กับคณะอัศวินการละครเช่นเดียวกัน

การแสดงละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ของคณะอัศวินการละคร ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่ สมพงษ์ พงษ์มิตรในบทไอ้อ่อนทหารมหาดเล็กติดตามพระเจ้าเสือจนได้รับฉายา“ไอ้ตัวเล็กเสียงดัง ”

การแสดงละครเพลงอีกเรื่องหนึ่งที่น่าชื่อเสียงมาสู่คณะอัศวินการละคร คือ การแสดงละครเพลงเรื่องบ้านทรายทอง ของ ก. สุรางคนางค์ นำแสดงโดย สวลิ ผกาพันธุ์ การแสดงละครเรื่องนี้เป็นการนำนวนิยายเรื่อง บ้านทรายทองของ ก. สุรางคนางค์ มาทำการแสดงละครเวทีเป็นครั้งแรก ซึ่ง ก. สุรางคนางค์ได้เขียนนวนิยายเรื่องบ้านทรายทองลงในนิตยสารประชามิตร – รายสัปดาห์ แต่ยังไม่ทันจบเรื่องพระเจ้า วรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลได้ขอซื้อบทประพันธ์เรื่องบ้านทรายทองนำมาจัดเป็นการแสดงละครเวทีในปี พ.ศ. 2493 และนำขึ้นแสดงบนเวทีศาลาเฉลิมไทย ละครเรื่องนี้ก็ประสบความสำเร็จอย่างสูง ผู้ชมที่มาชมการแสดงในครั้งนั้นคิดใจการแสดงละคร

เรื่องนี้มากจนเกิดกระแสแฟนนิยามการถักเปียตามแบบพจมาน สว่างวงศ์ ที่รับบทโดย คุณสวลี ผกาพันธุ์ เป็นคนแรก

ภาพที่ 160 : สวลี ผกาพันธุ์ ในชุดพจมาน สว่างวงศ์

ที่มา : ภาพจากหนังสือคอนเสิร์ตสุเทพ – สวลี คู่ชีวิตฉันนาน ๆ

ตลอดระยะเวลา 6 ปี ในการผลิตละครเพลงของคณะอัศวินการละคร ณ ศาลาเฉลิมไทย (พ.ศ. 2490 – 2496) พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลทรงให้โอกาสศิลปิน นักแสดง นักประพันธ์และนักดนตรีได้ประสบความสำเร็จบนเวทีของคณะหลายคน จากฝีมือการผลิตและอำนวยการโดยพระองค์ท่านกับหม่อมปรีม บุนนาค การผลิตละครเพลงของคณะอัศวินการละคร เป็นเวทีที่นักแสดงที่มีชื่อเสียงหลายคนในยุคนั้นมารวมกันมากที่สุด นักแสดงนำของคณะอัศวินการละครประกอบด้วย สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ ฉลอง สิมะเสถียร สวลี ผกาพันธุ์ สุพรรณ บูรณะพิมพ์ กัณทรีย์ นาคประภา มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา จอก ดอกจันทร์ ชูศรี มีสมมนต์ สมควร กระจ่างศาสตร์ ล้อต๊อก สถาพร มุกดาประกร ดอกดิน กัญญามาลย์ พันคำ วิจิต ไวงาม วลิต สนธิรัตน์ ฯลฯ

เหตุการณ์สำคัญหนึ่งที่เกิดขึ้นกับคณะอัศวินการละครและวงการละครเพลงของไทยคือการเสียชีวิตของจอก ดอกจันทร์ ดาราตลกชื่อดังคนหนึ่งของวงการละคร เมื่อเขากำลังแสดงบทบาทบนเวทีละครศาลาเฉลิมไทย ในปี พ.ศ. 2493 จากบทละครที่ต้องใช้อารมณ์ในการแสดงอย่างจริงจังในการแสดงละครเพลงเรื่องขุนเหล็ก ทำให้จอก ดอกจันทร์ต้องเสียชีวิตขณะทำการแสดงอยู่บนเวทีด้วยอาการเส้นโลหิตในสมองแตก นับเป็นนักแสดงละครเวทีคนที่สองต่อจากแม่เลื่อนที่เสียชีวิตด้วยอาการเดียวกัน

การแสดงละครเพลงเรื่องสุดท้ายของคณะอัศวินการละคร คือ การแสดงละครเพลงเรื่อง ซ็องนางของอิงอร ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2496 ก่อนที่ศาลาเฉลิมไทยจะเปลี่ยนเวทีละครมาฉายภาพยนตร์แทน การแสดงในครั้งนั้นถือเป็นการสิ้นสุดการแสดงครั้งสุดท้ายของคณะอัศวินการละครและเป็นยุคสุดท้ายของการแสดงละครเพลงของไทย

ภายหลังเมื่อพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลยุติกิจการละครเวทีของคณะอัศวินการละครลงในปี พ.ศ. 2496 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลทรงก่อตั้งบริษัทอัศวินภาพยนตร์ อินเตอร์เนชันแนล จำกัด ขึ้นเพื่อผลิตภาพยนตร์ไทย 35 ม.ม. รับกระแสความนิยมของประชาชนภายในประเทศที่กำลังหันมาให้ความนิยมในการชมภาพยนตร์มากกว่าชมการแสดงละครเพลง

ตารางที่ 17 ตารางผลการแสดงละครเพลงของคณะอัศวินการละคร พ.ศ. 2490 – 2496

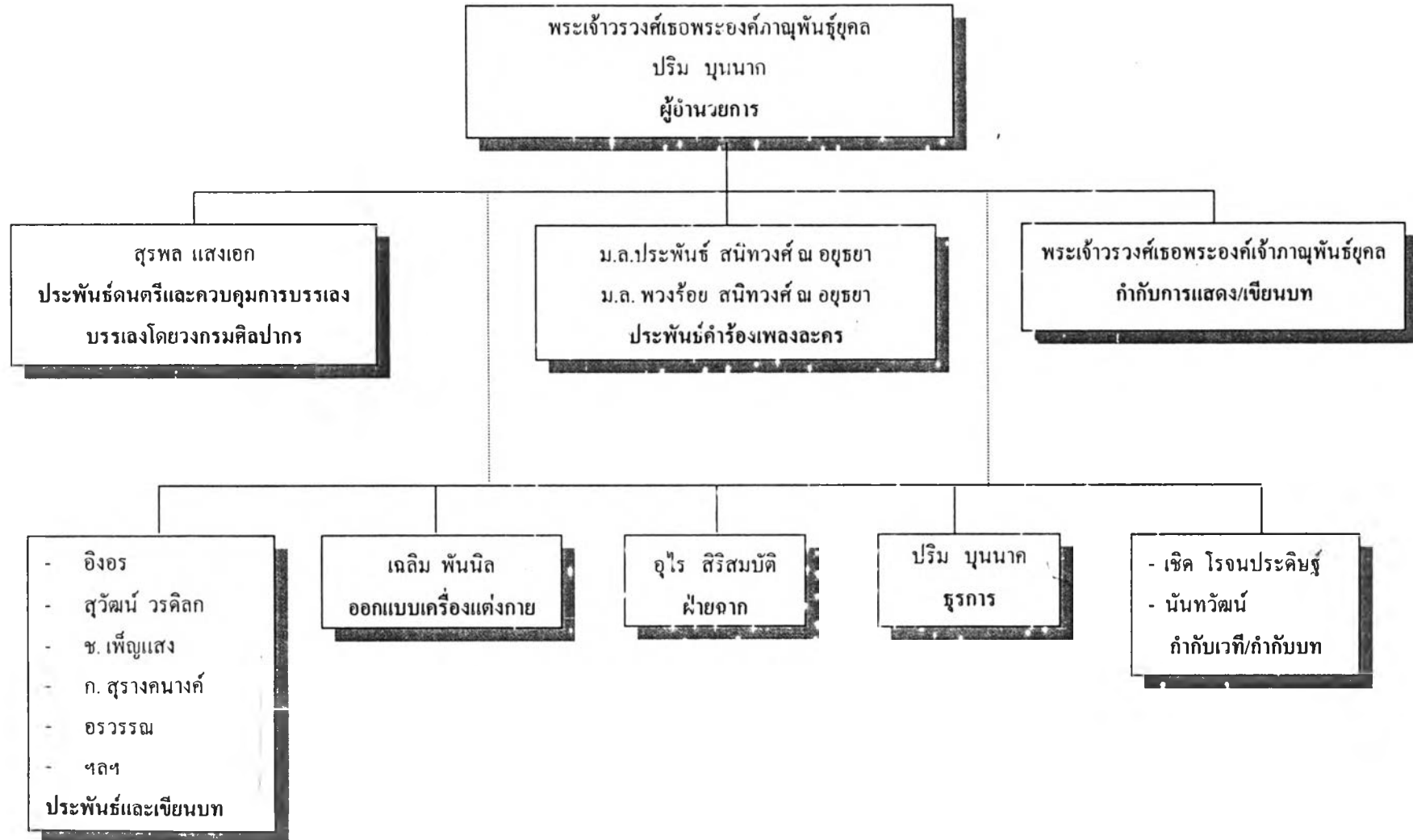
(เท่าที่สามารถสืบค้นได้)

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง	หมายเหตุ
2493	บ้านทรายทอง	ก. สุรางคนางค์ พระองค์เจ้า ภาณุพันธุ์ยุคล	เฉลิมไทย	
2493	ขุนเหล็ก	—	เฉลิมไทย	จอก ดอกจันทร์เสียว ชีวิตขณะทำการแสดง อยู่บนเวที
2493	สุดฟากฟ้า	อิงอร	เฉลิมไทย	
2495	สุดชีวิต	อิงอร	เฉลิมไทย	
2495	นางเอี้ยว	อิงอร	เฉลิมไทย	
23 มิ.ย. – 6 ก.ค. 2496	ตรีชุก	ก. สุรางคนางค์	เฉลิมไทย	
2496	ซ็องนาง	อิงอร	เฉลิมไทย	การแสดงละครเรื่อง สุดท้ายของคณะ อัศวินการละคร

ตารางที่ 18 ตารางผลการแสดงละครเพลงของคณะอศวินการละครที่ไม่สามารถค้นหา
ปีที่แสดงได้

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง	หมายเหตุ
23 พ.ศ. – 3 มิ.ย.	คอยฟ้าผ่า	พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	รสริน ยโส	อุษณา เพลิงธรรม	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	พันท้ายนรสิงห์	พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	ลูกพันท้าย	พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	พอมานสว่างวงศ์	-	-	
ม.ป.ป	กลิ้งขี้โถแดง	อิงอร	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	จำปูน	เทพมหาปรียะ	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	เสียงสาบจาก โลกันต์	ช. เพ็ญแสง พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เขียนบท	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	สุคตสายใจ	อิงอร	เฉลิมไทย	
ม.ป.ป	นางกลางเมือง	พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล	เฉลิมไทย	

แผนภูมิที่ 4 กรรมการบริหารละครประจำคณะอัศวินการละคร

นักแสดงละครคณะอัศวินการละคร

ภาพที่ 161 : สวลี ผกาพันธุ์ (พจมาน)

ที่มา : ภาพจากหนังสือคอนเสิร์ต

สุเทพ-สวลี คู่ชีวิตกันนาน ๆ

ภาพที่ 162 : สุพรรณ บูรณะพิมพ์

ที่มา : ภาพจากหนังสือเบื้องหลัง

เพลงรักของสง่า อารัมภีร

ภาพที่ 163 : กัณฐรีย์ นาคประภา

ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องกลิ่นชี่โถแดง

ภาพที่ 164 : นลอง สิมะเสถียร
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องกลิ่นชี่โถแดง

ภาพที่ 165 : สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องมั่งสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ

ภาพที่ 166 : พันคำ
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องกลิ่นชี่โถแดง

ภาพที่ 167 : ล้อต๊อก
ที่มา : ภาพจากหนังสือรอกเหง้าแห่ง
แผ่นดินโคช วัลลย์ มาศจรัส

ภาพที่ 168 : ชูศรี มีสมมนตรี
ที่มา : ภาพจากหนังสือกว่าจะเป็นชูศรี

ภาพที่ 169 : สมพงษ์ พงษ์มิตร
ที่มา : ภาพจากหนังสืออนุสรณ์งาน
พระราชทานเพลิงศพนายสมพงษ์ พงษ์มิตร พ.ศ. 2544

ภาพที่ 170 : จำรูญ หนวคจิม
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องกลิ่นยี่โถแดง

ภาพที่ 171 : จันตรี สาริกบุตร
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องมั่งสินธุ
กำเนิดผู้ชนะสิบทิศ

ภาพที่ 172 : สถาพร มุกดาประกร
ที่มา : ภาพจากสูจิบัตรละครเรื่องกลิ่นยี่โถแดง

5. คณะละครเวทีร่วมยุคสมัย

ในยุคที่การแสดงละครเพลงของไทยเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490 – 2496 ผู้วิจัยไม่สามารถสืบหาประวัติความเป็นมาของคณะละครเวทีร่วมยุคสมัยเดียวกันได้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลเชิงเอกสารและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงละครเพลงมีอยู่ในวงจำกัดผู้วิจัยจึงค้นคว้าได้เพียงการรวบรวมรายชื่อคณะละครเวทีร่วมยุคสมัยที่ปรากฏการแสดงละครในช่วงปี พ.ศ. 2490 – 2496 ได้จำนวน 23 คณะ โดยรวบรวมรายชื่อจากสูจิบัตรละครของคณะสิวารมณและหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พอสังเขปดังต่อไปนี้

1. คณะเทพไทย ของสาหัส บุญหลง
2. คณะเทพอำนาจ ของล้อต๊อก สมพงษ์ พงษ์มิตร จอก ดอกจันทร์
3. คณะชุมนุมศิลปิน ของสุวัฒน์ วรดิลก
4. คณะอมรพิमान ของสุวัฒน์ วรดิลก
5. คณะชั้นชุมนุมศิลปิน ของสวัสดิ ผกาพันธุ์ และอดิศักดิ์ เสวदनันท์
6. คณะศรีศิลปิน ของจอก ดอกจันทร์
7. คณะดาวศิลปิน นำโดยพันคำ
8. คณะนิคมไทย ของประสาน ต้นสกุล
9. คณะวิจิตรศิลป์ ของหลวงวิจิตรวาทการ
10. คณะวิจิตรเกษม ของบัณฑิต อึ้งอัษฎา
11. คณะละครของแก้วฟ้าของแก้ว อัจฉริยะกุล
12. คณะศรีศิลปิน ของ ส. อาสนจินดา
13. คณะลูกไทย ของจอก ดอกจันทร์
14. คณะเกียรติเกษม ของอิงอร
15. คณะเสน่ห์ศิลป์ ของเสน่ห์ โกมารชุน
16. คณะสุปรีย์ ของจอก ดอกจันทร์
17. คณะเทพนิมิตร
18. คณะศรีศิลปิน
19. คณะนครเกษม
20. คณะของสุพรรณ บูรณะพิมพ์
21. คณะเทพนิมิตร
22. คณะศรสวรรค์
23. คณะศรีวัฒนา

ตารางผลงานการการแสดงละครเพลงของคณะละครต่าง ๆ ที่จัดการแสดงในช่วงระหว่าง
ปี พ.ศ.2490 – 2496
(เท่าที่สามารถสืบค้นได้พอสังเขป)

ตารางที่ 19 ผลงานการแสดงของคณะเทพไท

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
ม.ป.ป	น้องสาว	-	-

ตารางที่ 20 ผลงานการแสดงของคณะศรีศิลป์

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
2496	ชาติหรือชู้	สันตศิริ	เฉลิมไทย
พ.ศ. 2496 (13 เม.ย.)	แม่ยอดชีวิต	ส. ยาสนจินดา	ศรีอยุธยา
13 เมษายน 2496	ดอกฟ้าในเมืองโจร	อดุลย์ ราชวังอินทร์	ศรีอยุธยา
28 เมษายน 2496	ดอกกรักคอยเลือด	ช. แสงเพ็ญ	ศรีอยุธยา
เมษายน 2496	เนินนางนอน	พวงพยอมและแขน เชิดพงษ์	ศรีอยุธยา

ตารางที่ 21 ผลงานการแสดงของคณะดาวศิลป์

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
2496	ซ้องนาง	อิงอร	ศรีอยุธยา

ตารางที่ 22 ผลงานการแสดงของคณะลูกไทย

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
2492	จุฬาศรีकुณ	พนมเทียนและแก้วฟ้า	เฉลิมไทย

ตารางที่ 23 ผลงานการแสดงของคณะเทพนิมิต

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
2496	ผู้ชนะสิบทิศ ตอน คลั่งเสียงพิณ	ยาขอบ	-

ตารางที่ 24 ผลงานการแสดงของคณะชุมนุมศิลปินและอมรพิमान

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
2495	ศักดิ์พ่อพระ (นางไพรทอนจบ)	สุวัฒน์ วรดิลก	-
2496	ขวัญใจจอมสลัด	อดุลย์ ราชวังอินทร์	-
ม.ป.ป.	ทหารเลือกกรมหลวง ชุมพร	สุวัฒน์ วรดิลก	-
ม.ป.ป	ล้างบาป	อดุลย์ ราชวังอินทร์	-
ม.ป.ป	เล่าปี่ผู้พนมมือ	ยาขอบ	-
ม.ป.ป	สาวสวรรค์	สุวัฒน์ วรดิลก	-
ม.ป.ป	แม่ครัว	เสน่ห์ โกมารชุน	-
ม.ป.ป	สองเลือด (สามหัวใจภาคจบ)	สุวัฒน์ วรดิลก	-
ม.ป.ป	คันหลง	อิสรา อมันตกุล	-
ม.ป.ป	ทุ่งมหาราช	เรียบเรียง	-

ตารางที่ 25 ผลงานการแสดงของคณะจิตรศิลป์

พ.ศ.	ละคร	ผู้ประพันธ์	สถานที่แสดง
2490	ชนะมาร	หลวงวิจิตรวาทการ	-
2490	เจ้าหญิงกรรมนิการ์	หลวงวิจิตรวาทการ	-
29 สิงหาคม 2490	ลานเลือด ลานรัก	หลวงวิจิตรวาทการ	-
2490	ดาบแสนเมือง	หลวงวิจิตรวาทการ	-
2490	สี่ราชเคโซ	หลวงวิจิตรวาทการ	-
2490	ดาบดาบหน้า	หลวงวิจิตรวาทการ	-
30 กันยายน และ 30 ตุลาคม 2490	เพชรรัตน์ - พัทธา	หลวงวิจิตรวาทการ	-
2491	ภิกขเนตร	หลวงวิจิตรวาทการ	-
20 มิถุนายน 2491	ครุฑคำ	หลวงวิจิตรวาทการ	-
2492	โชคชีวิต	หลวงวิจิตรวาทการ	-

จากการศึกษาลักษณะผลงานการแสดงละครเพลงในยุคที่การแสดงละครเพลงของไทยเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงระหว่างปี พ.ศ 2490 -2496 สามารถสรุปลักษณะทั่วไปของการแสดงละครเพลงคณะละครต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึง ได้ดังต่อไปนี้

1. ใช้นักแสดงชายจริงหญิงแท้ในการแสดง
2. การแสดงละครมีลักษณะสมจริง (Realism) ในการเคลื่อนไหวท่าทางประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย และฉากโดยใช้บทเจรจาเรื่อยแกวในการดำเนินเรื่อง
3. ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 3 ชั่วโมง
4. มีการขับร้องเพลงไทยสากลสลับการแสดงโดยนักแสดงนำฝ่ายชาย - ฝ่ายหญิง
5. มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยหรือนาฏศิลป์สากลสลับในบางช่วงของการแสดงเพื่อเสริมอรรถรสของการแสดง

4. มีการขับร้องเพลงไทยสากลสลับการแสดงโดยนักแสดงนำฝ่ายชาย - ฝ่ายหญิง
5. มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยหรือนาฏศิลป์สากลสลับในบางช่วงของการแสดงเพื่อเสริมบรรยากาศของการแสดง
 6. คณะละครต่างๆ นิยมนำบทประพันธ์นวนิยายของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาหลายคนเช่น อิงอร อรวรรณ รพีพร แสงทอง ฯลฯ มาทำเป็นการแสดงละครเวที นอกจากนี้ยังนิยมจัดการแสดงละครเพลงที่มีลักษณะเป็นการแสดงละครอิงประวัติศาสตร์หรือการแสดงละครเพลงที่นำเค้าโครงเรื่องมาจากนักประพันธ์ชาวต่างประเทศ
 7. ใช้วงดนตรีสากลบรรเลงประกอบการแสดงละคร โดยบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงอยู่ 2 ลักษณะคือบรรเลงประกอบอารมณ์ในการดำเนินเรื่องแต่ละฉากและบรรเลงประกอบการขับร้องเพลงของตัวละครเอก
 8. ใช้นักแสดงจำพวกเป็นตัวละครติดตามนักแสดงนำของเรื่องเพื่อสร้างความสนุกสนานให้แก่การแสดง
 9. มีการแสดงจำพวกและการขับร้องเพลงสลับหน้าม่านละครในขณะที่มีการเปลี่ยนฉาก